

การเรียกขวัญ

พิธีกรรม “เรียกขวัญ” หรือเรียกขวัญตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า ในร่างกายของคนเราประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก่อตัวกันขึ้นมาเป็นรูปร่างที่ประกอบด้วยอาการ 32 เป็นอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและเชื่อว่าจะมี “ขวัญ” หรือจิตเข้ามาเป็นส่วนคอยควบคุมการดำรงอยู่ของร่างกาย เช่น ขวัญแข็ง, ขวัญขา, ขวัญตา, ขวัญหู, ขวัญใจ, ขวัญคอ ซึ่งขวัญของส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กันทั้งร่างกายและจิต หรือขวัญซึ่งหากส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับการกระทบกระเทือนก็จะส่งผลให้อีกส่วนได้รับผลกระทบไปพร้อม ๆ กัน อาทิเช่น เมื่อร่างกายได้รับความกระทบกระเทือนบาดเจ็บขึ้นมา ก็จะส่งผลให้จิตใจได้รับผลดังกล่าวตามกัน ดังนั้น เมื่อร่างกายและจิตใจได้รับความกระทบกระเทือนก็จะย่อมจะมีแนวทางในการแก้ไขหรือการเสริมสร้างให้ทั้งสองส่วนกลับคืนสู่สภาพปกติ ซึ่งการรักษาทางกายนั้นจะมุ่งเน้นการรักษาโดยการใช้น้ำมันสมุนไพรและกระบวนการรักษาอื่นที่เน้นวิธีการรักษาแต่เพียงภายนอก แต่ทางด้านจิตใจนอกจากการให้กำลังใจแล้วกระบวนการ “เรียกขวัญ / สู่วขวัญ ” ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่หมอเมืองได้มีการนำมาใช้ในการรักษาเพื่อเสริมสร้างสภาพจิตใจให้คืนสู่สภาพปกติ ดังนั้น ประวัติดังกล่าวของการเรียกขวัญและการสู่วขวัญตามความคิดเห็นของหมอเมืองเชื่อว่า การเรียกขวัญและการสู่วขวัญมีประวัติดังกล่าวเป็นมาสืบเนื่องมาจากสาเหตุการเจ็บป่วยของคนเราโดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับจิตใจซึ่งจำเป็นต้อง

หาแนวทางในการรักษา ซึ่งกระบวนการเรียกขวัญ / สูขวัญ ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ได้มีการถือปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น

ตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า ขวัญจะมาอยู่กับเนื้อกับตัวของเรา ซึ่งหากทุกวันนี้ถ้าคนเราไม่มีขวัญก็จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ดังนั้น เมื่อมีอาการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับขวัญจึงต้องทำการเรียกขวัญและสูขวัญ เพื่อที่จะช่วยให้อาการเหล่านั้นหายเป็นปกติ ถือได้ว่าการเรียกขวัญ / สูขวัญก็คล้ายกับเป็นการชะโลมจิตใจหรือปลอบใจเพื่อให้จิตใจดีขึ้น ดังได้กล่าวไว้ว่าคนเรามี 32 ขวัญ เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า อาการเหล่านั้นมักจะเกิดจากขวัญใดขวัญหนึ่งได้หายไปไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ก่อให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ เช่น เกิดจากการตกใจ เกิดจากการประสบอุบัติเหตุจนทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ซึ่งอาการเจ็บป่วยเหล่านี้ถือเป็นอาการเจ็บป่วยที่ทราบสาเหตุที่ชัดเจนจึงทำการเรียกขวัญ / สูขวัญได้โดยไม่ต้องทำพิธีการที่เรียกว่า “บนขวัญ” ซึ่งพิธีการบนขวัญจะกระทำเมื่อไม่ทราบสาเหตุหรือเมื่อเราไม่ทราบว่าอาการเหล่านั้นเกิดจากขวัญหายหรือไม่จึงได้มีการบนขวัญ โดยกล่าวคำไหว้หรือคำอ้อนวอนให้อาการเจ็บป่วยหายภายใน 3 วัน 7 วัน ซึ่งขั้นตอนการบนขวัญจะบนกับตัวผู้ป่วยเอง

ดังนั้นแสดงว่าพิธีการเรียกขวัญ / สูขวัญนี้เกิดขึ้นมาเนื่องจากคนเรามีขวัญเมื่อขวัญหายไปทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย จึงต้องมีการเรียกขวัญ / สูขวัญ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อตัวเราเองไปพบเจอกับสิ่งที่ทำให้ตกใจก็มักจะอุทานว่า “ขวัญมา ขวัญมา” ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการเรียกขวัญ / สูขวัญก็เพื่อให้เกิดความสบายทั้งกายและใจ รวมทั้งเพื่อให้อาการเจ็บป่วยเป็นที่อยู่หายเป็นปกติ

ประเภทของการเรียกขวัญ

พิธีกรรมเรียกขวัญสามารถแบ่งออกตามลักษณะของการประกอบพิธีได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

- (1) การเรียกขวัญคนป่วย เป็นพิธีกรรมที่ทำเพื่อเป็นการรักษาสภาพทางด้านจิตใจของผู้ป่วยโดยที่ไม่ต้องทำการตรวจสอบหาสาเหตุของการเจ็บป่วยแต่อย่างใด
- (2) การเรียกขวัญหีบข้าว เป็นพิธีกรรมที่ทำเพื่อตรวจสอบขวัญผู้ป่วยมาอยู่กับเนื้อกับตัวหรือไม่
- (3) การเรียกขวัญตั้งไข่ เป็นพิธีกรรมที่ทำเพื่อการเสี่ยงทายหาสาเหตุของการเจ็บป่วยที่เกี่ยวกับขวัญ
- (4) การเรียกขวัญปักเทียน เป็นพิธีกรรมที่ทำเพื่อการเสี่ยงทายและตรวจสอบอาการเจ็บป่วยเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยว่าเกิดจากสาเหตุอะไร

(5) การเรียกขวัญเข้าร่างหรือการเรียกขวัญลงร่าง เป็นพิธีกรรมที่มักจะทำให้กับผู้ป่วยที่มีอาการหนัก เป็นพิธีกรรมที่ทำเพื่อวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบหาสาเหตุของการเจ็บป่วยอย่างละเอียด

1.1 การเรียกขวัญคนป่วย

(1) ประวัติความเป็นมาของการเรียกขวัญคนป่วย

การเรียกขวัญคนป่วยนั้นมีสาเหตุมาจากการเจ็บป่วยในลักษณะต่าง ๆ จนทำให้ขวัญไม่อยู่กับเนื้อ ก้นตัวมีอาการเบื่ออาหาร เสรีาซึม นอนไม่หลับสามวันสี่วัน ไข้ หรือผู้ป่วยที่ประสบอุบัติเหตุตกต้นไม้ ตก รถ รถชนจนทำให้ได้รับบาดเจ็บ ซึ่งภาวการณ์เจ็บป่วยเหล่านี้ได้ทำให้ขวัญใดขวัญหนึ่งในร่างกายของผู้ป่วย หนีออกจากร่าง จึงต้องได้รับการรักษาด้วยวิธีการเรียกขวัญ ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญคนป่วยไม่ จำเป็นต้องทำการเสี่ยงทายหาสาเหตุแต่อย่างไร เพราะการเรียกขวัญคนป่วยส่วนใหญ่จะทราบสาเหตุของผู้ป่วยอยู่แล้ว เป็นต้น

(2) ขั้นตอนและวิธีการเรียกขวัญคนป่วย

เมื่อสมาชิกภายในครอบครัวประสบอุบัติเหตุหรือมีอาการเจ็บป่วยญาติก็เชิญหมอสู่ทำหน้าที่ ประกอบพิธีกรรมการเรียกขวัญมาประกอบพิธี โดยหมอสู่ประกอบพิธีกรรมจะแจ้งให้ญาติได้เตรียมบายสี หรือชกขวัญ 3 ยอด มี 6 กาบ ในชกขวัญ 3 ยอด ประกอบด้วย ดอกไม้ ของหอม และอุปกรณ์ในการแก้บน ซึ่งประกอบด้วย ไก่ต้ม 1 ตัว ไข่ 1 ฟอง เหล้า 1 แก้ว น้ำ 1 แก้ว กล้วย 1 ลูก ข้าวสุก 1 ปั้น ข้าวต้ม ขนم เมี่ยง บุหรี่ ของส้ม ของหวาน หมาก เทียน 3 เล่ม ใส่ตรงยอดทั้ง 3 ยอด ด้ายสายสิญจน์ 5, 7, 9 เล่ม เสื้อผ้าของผู้ป่วย น้ำส้มปวย 1 แก้ว สำหรับการส่งเคราะห์ ปัดเคราะห์ ปัดภัย และจัดเตรียมขันครูซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ขัน 8 และขัน 16 ดังนี้ ขัน 16 จะประกอบด้วย สวดยหมาก 8 สวดยพลู 8 สวดยดอกสวดยเทียน 8 หมาก 8 ขด ผ้าขาว ผ้าแดง เทียนคู่บาท เทียนคู่เฟื้อง เบี้ยพันสาม หมากพันสาม ซึ่งเครื่องใส่ขันครูต่าง ๆ เหล่านี้ ญาติผู้ป่วยจะเป็นผู้จัดเตรียมรวมแล้วเรียกว่าขัน 16 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 36 บาท

ส่วนขัน 4 ประกอบด้วย สวดยหมาก 4 สวดย สวดยพลู 4 สวดย หมาก 4 ขด หมากหัว พลูมัด และอื่น ๆ คล้ายคลึงกับขัน 16 แต่จะลดจำนวนให้เหลือเพียง 4 อย่าง ซึ่งทั้งหมดรวมเรียกว่าขัน 8 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 15 บาท เมื่อเตรียมเครื่องชกขวัญและเครื่องขันครูเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอสู่ประกอบพิธีกรรมการ เรียกขวัญจะทำการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวโดยจะเริ่มจากการกล่าวคำไหว้หรือบทสวดในการเรียกขวัญ ดังนี้

“อะชะโศ อะชะไซโย อะชะในวันนี้นี้เป็นวันดี เป็นวันศรีโสเชียงคาน มีทั้งเครื่องอะรังการเสื้อผ้า ตกแต่งไว้ถ้านานา มีทั้งขึ้นและปลา มีพวงมาลาดอกไม้ ฝูงเงินคำมีบ่อไว้ เจ้าหากเกิดมาดี ลูกลากร้อน รักขณะถ้วนเลาเลิง บ่สมเพิงพาและเจ้า หากเกิดมายากเล่าหนักหนา ทรงคำพระดาเมินมาก สิบเดือนหาก บัระมวนเจ้าจึงประสูติ บางฟ่องเกิดเป็นหูดเป็นเปา เนื่อบ่เลาเรียนเกลี้ยงสูงต่ำพำเหมือนกันสูงต่ำชาวคำมี หลายหลาก อันถูกลักษณะก็หาหากมีแควนหย้อย อายุเจ้ายังบ่พอร้อยบ่พอพันถึงหกถึงถึงสังขารหัวหงอก ตาเป็นหมอกจักจุญาณเท่าเทียวสงสารหลายกานิด เจ้าเกิดมาร่วมศาสนา พระแต่งตั้งว่า อรัมโคญาณกัปปาเส ริฐ บ่เป็นที่เกิดแห่งสัพพตามอุดร โขเลยบ่จะข้องจึง ก็บ่ยิ่งเหลือกว่าชมพูเรฯ ฝูงเทวดาเขาเลงดูชู่แห่ง พระยา อินทร์จึงใช้เทวบุตรลงมาเวียนเอาชื่อแห่งตนบุญใส่หลายเงินไว้ถ้าฝูงใจหายบ่เข้าสาหาเอาหนึ่งหมามาจดชื่อ ไว้คู่หญิงชาย เหตุนั้นเราควรกระทำบุญหลายมามาก บ่ควรดีเรียกยากแท้เล่า เพราะอายุเจ้าบ่พอร้อยพอพัน บ่พอเป็นอันขึ้นฟ้า ขวัญเจ้าจะไปนั่งขอยหน้าสู่เมืองผี จูงหื้อคินมาติดังเก่า หื้อเจ้าได้เว้นทานแล้วทานเล่าบุญ นักกว่าบุญเก่าหลาย หื้อเจ้าเว้นเสียยังอบายทั้งสี่ หื้อเจ้ามาอยู่เรือนมงคล หื้อเจ้าสืบแทนตระกูลเผ่าพันธุ์วงศ์ พ่อแม่ ขวัญเจ้าอย่าไปล่าเล่นยังคง ขวัญเจ้าอย่าไปหลงเสียยังแม่น้ำแถมปลา ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังทุ่งยังนา กลางป่า อย่าไปอยู่จินนาคาแถมหมู่ ครุฑหากหลายเหลือ ขวัญเจ้าอย่าไปพึ่งเมื่อเมืองไว้ ดูอย่าคงหัน จูงคิน มาพันโคยริบ มังคะละทิบคิต ขวัญเจ้าอย่าไปสวดคำเมืองผีต่างคำว ขวัญเจ้าอย่าไปเมืองท่านท้าวไอยศวร ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่สุขสรวนมวนเล่น ที่เถื่อนถ้ำย่านน้ำวังคูหา ขวัญจักขุดาทั้งคู่ ขวัญดังจุมูกจูงมาอยู่กับดัง (จุมูก) คมดอกไม้ ขวัญหูเจ้าจูงมาอยู่หูไว้ฟังธรรม หื้อมาทั้งขวัญแขนล่าบ่องแก้ว หื้อมาทั้งขวัญแหวแคว้นและ ออกกลม หื้อมาทั้งขวัญถานานมทั้งคู่ ขวัญท้องอย่าอดด้วยคำกิน ขวัญแก่งหื้อได้อดเดียวดินหม่นย้าย ขวัญดิน เจ้าอย่าแหวฝ้ายลีลา สามสิบสองขวัญเจ้าจูงมาดังเก่าเดอะเนอ ขวัญเฮยขวัญหัวเข่าอย่าคอนหื้อมาทั้งขวัญตน นอนสาด หื้อมาทั้งขวัญปากที่เจ้าเคยพูจาหวาน หื้อมาทั้งขวัญนิ้วนางนิ้วก้อยแม่มือ หื้อมาทั้งขวัญสายคือ ขวัญคิ้วขวัญสิบนิ้วอยู่ดิน ขวัญเจ้าอย่าไปบินแหวฝ้ายลีลา สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าไปแถมเถื่อนช้างกินขวี ขวัญเจ้าอย่าไปแถมนางฉีออกค่าง ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ที่บ่างโอราที่กวงไม้ใหญ่ ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ที่แม่ไก่สอง หงอน ขวัญเจ้าอย่าไปละองคำด้อย ขวัญเจ้าอย่าไปเล่นหมากรุกหน้อยและหมากรุกกา จิงนางเทวดาเขาแคว ขวัญเจ้าอย่าไปเสวยแล้วจิมนายพาน ขวัญเจ้าอย่าไปหลงเสียคงคำที่สลอกห้วย ที่รู้ควากินกล้วย ที่ป่าไม้บ่มี คน ขวัญเจ้าไปเวณเสียยังกางป่าไม้แถมผี ขวัญเจ้าอย่าไปไปอยู่จิมเศรษฐีและช่างหม้อ ขวัญเจ้าอย่าไปแถม ไม้้อและไม้เถา ขวัญเจ้าอย่าไปเมืองจอมเขาไกลาส ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่อากาศกลางหาว ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ กลางเดือนดาวยังฟ้า ขวัญเจ้าจูงหื้ออว้ยหน้าคินมา เนอขวัญเนอ ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ที่ศาลาหลสูงเก่าห้อง ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ที่ฟาร้องแผ่นดินสุด ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ที่สมุทรหลวงและคงคาใหญ่กว้าง ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ ในท้องช้างเอรวันเนอเจ้า ขวัญทวารจูงมาอยู่ทวารทั้งเก้า ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่เมืองย่าเผ่าดอกซอนมาร ขวัญ

เจ้าอย่าไปอยู่จิมรูนและยุงยังผา ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ท่าน้ำและทางหลง ขวัญเจ้าอย่าไปชมดวงดอกไม้ที่ด่านฮ้อ
เทือกแก้ว ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่กับแมลงและนกแอ่นเหวัน ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จิมนกเขาจูและนกเขาทอง ขวัญ
เจ้าอย่าไปอยู่หมอกเกี้ยวอวยวอย ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จิมแม่นกจ้ารอยและเขาตุ่กาแก ขวัญอย่าไปอยู่จิมนกแล
ข้างปากเปนคำคน ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จิมแม่นกเลี้ยงค้างและถั่วดำ ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จิมหงษ์คำและไก่เถื่อน
ขวัญเจ้าอย่าไปเป็นเพื่อนมะนาวริพลที่นั่นนาเป็นที่แสงไฟเล่นแห่งพญารุร สามสิบสองขวัญเจ้าจูงมามา
เรียบร้อย ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ที่พระยอดสร้อยเมืองไกล ที่แม่ตาไหลตาคำลุ่มน้ำ ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่เถื่อนคำศิริ
ในดงริเทกห้อง โขงเขตห้องเมืองอุดรโข ขวัญเจ้าอย่าไปมัวเมาอยู่โขงชมพวยาว่านกว้าง ขวัญอย่าไปอยู่ท่า
ทางชะโนมา ขวัญเจ้าอย่าไปเป็นเพื่อนพญาอยู่ในเรือนนาค ขวัญเจ้าอย่าไปฝากฟ้ากหสวรรณ ขวัญเจ้าอย่าไป
สงวนม่วนเล่น ซุอยู่ในเทศห้องโขงเขตห้องเมืองไกล ขวัญเจ้าอย่าไปร้องรำให้อยู่วอย ๆ ขวัญดินรอยก็ห้อมมา
อยู่เนื้อ ขวัญคิดเสื่อผ้าก็ห้อมมาอยู่ตัว ขวัญหัวก็ห้อมมาอยู่งามแ่ง ขวัญเหล็กก็ห้อมมาอยู่แหล่งามงาม ขวัญขากก็ห้อม
มาอยู่ขาตั้งคู่ ขวัญหูดังกางขวัญแก้ม จูงหื้อรีบเร็วพลันมาเตือนแ่ง จูงห้อมมาอยู่ดังอยู่แก้มเป็นอาจิน ขวัญดิน
นายอันท้องเที่ยวฝ้าย ขวัญที่ยกย่างย้ายก็ห้อมอยู่ที่ไฟที่มัน จูงอยู่ยืนยงเที่ยงเท่าเตอะเนอ เมื่อเรียกขวัญเสร็จแล้ว
ก็ให้ผูกมือพร้อมว่า ดังนี้

“ศรีสวัสดิ์ สิริโยค อุตตะมะ โขคมกเนืองนองเงินคำมีหลายกองบ่อรู้ค่าย ข้าจักผูกมือซ้ายเจ้าไว้บ่หื้อ
ขวัญเจ้าหนี จักผูกหื้อขวัญเจ้าอยู่ดียิ่งกว่าเก่า จักผูกขวัญเจ้าเล่าไว้กับตน จักผูกด้วยฝ้ายมงคลอันวิเศษฝ้ายขาว
เทศอันบริสุทธิ ฝ้ายอันคนมนุษย์หาใช้อุปโภค เส้นฝ้ายมนุษย์ยะโลกหากลือแ่ง แม่หลักผูกเพกผูกแสงก็
หมั่น บ่สั่นบ่ยามอง พอสะพาน แม่นจักผูกข้าพลายสารก็อยู่ ผูกเอาไว้ควายขี้ลูกก็พิน แม่นจักผูกมือหื้อคน
หายพยาธิ ดึกว่าเชือกชะบั้งบาตรแห่งพญานาค ตนชื่อว่าวิรูปกะ ฝ้ายเส้นนี้มีอานุภาพแคว้นวิเศษ อัน
ประกอบด้วยสาละเพศอันได้แต่เมืองตะกะสีลามา ข้าจักผูกขวัญเจ้าไว้บ่หื้อไหลคล้า ข้าจักผูกแขนนายเบื่อง
ซ้ายไว้บ่หื้อขวัญเจ้าหนี ไปอยู่จีนฝิในป่า บ่หื้อขวัญเจ้าล่าเดินดง บ่หื้อขวัญเจ้าหลงไปแอ่วเหล่น บ่หื้อคืนเดิน
ตกใจ บ่หื้อไปอยู่กลางดงไพรในป่าเถื่อน บ่หื้อไปเป็นเพื่อนแรด ช้างและเสือหมี บ่หื้อขวัญเจ้าไปอยู่จิมฝิยักษ์
ฝิเย็นตัวใหญ่ ข้าจักผูกขวัญเจ้าไว้หื้อเป็นมงคล คือแขนดวงผาเสริฐ แขนข้างงามล้ำเลิศเหมือนดังลอดเงินดี มี
เล็บยาวกว้างเหมือนดังงาช้างเอราวัณ สัพพะภัยยะมีร้อยและพันแสนล้าหรือหลังค้อยพำนิบหายปลายมือเจ้า
เป็นอาวุธห้าเอื้องรักษาตน สัพพอนทราย ก็หรือหายพาดเหมือนดังน้ำกลิ้งตกจากใบบัวนั้นแท้ดีหลี หื้อเจ้าได้
อยู่ดีมีที่มาอายุมันยืนยาวนานอยู่จักมี อมพุทฺธิ รกขิตติ ฌมโม รกขิตติ สังโฆ รกขิตติ ลมพณังมหาพณัง อม
สวาหะ” หลังจากผูกมือซ้ายเสร็จให้ผูกมือขวาอีก แล้วกล่าวดังนี้

“อะชะในวันนี้ ก็เป็นวันดี ศรีไชโยชค วันนี้ก็เป็นวันพันโทยโสกา ข้าจักผูกมือขวาแห่งเจ้า จักผูกมือไว้เล่าด้วยฝ่ายอันบริสุทธิ์ เพื่อหื้อเป็นมงคล หื้อพ้นจากกังวลทุกสิ่ง หรือขวัญเจ้าอยู่หมั่นยิ่งกับตนแท้ดีหลี หรือหมั่นเหมือนดั่งปะฐพี อันหาได้สองแสนสี่หมื่น โชนน์ หื้อหมั่นเหมือนดั่งคอยหินหนักได้แสนโกฏิตั้งกะหา หื้อหมั่นเหมือนกันทะมาทะนะสะอาดหื้อหมั่นเหมือนดั่งเขาแห่งพระยาอินทร์ดาธิดา หื้อหมั่นเหลือขนาดเหมือนดั่งหินปันดูกำพระศีลาแห่งพระยาอินทร์ดาธิดา หื้อหมั่นเหลือขนาดเหมือนดั่งเสาอินทขินอันฝังไว้หมั่นปู้ คลาไคล หื้อหมั่นเหมือนมหินสีมา อันพระสังฆเจ้าหากปลูกไว้ ข้าจักผูกมือเจ้านี้ไซ้ หรือเจ้าได้อยู่สุขสบาย ปลายมือเจ้ามีห้ากึ่ง หรือมีเคชะยิ่งกว่าดาบศรีกันชย กับเจ้าเหยียดมีไปทางใดก็หื้อฝึกแล้วเหมือนใจจะขาด ลัพพพยาธเจ้าก็หื้อหาย คลายจากต้นตัวเจ้าไปเสียวันนียามนี้สิ้นจุงจักมีแท้ดีหลีเตอะ ”

ในขณะที่หมอจะประกอบพิธีเรียกขวัญตามความเชื่อของหมอบางรายจะทำการปิดเคราะห์ให้ผู้ป่วยก่อนประกอบพิธีในบางอาจารย์จะทำการปิดเคราะห์ก่อนทำการป้อนข้าวขวัญหรือช่วงกลางบทสวด เมื่อเสร็จแล้วก็ทำการผูกข้อมือผู้ป่วย และให้พรแก่ผู้ป่วย

สำหรับขั้นตอนการสู่ขวัญหรือพิธีป้อนข้าวป้อนน้ำป้อนเหล้าจะกระทำภายหลังการประกอบพิธีเรียกขวัญเสร็จโดยจะป้อนเป็นคำ ๆ ใส่มือของผู้ป่วยหลังจากป้อนข้าวป้อนน้ำเสร็จผู้ป่วยก็จะนำข้าวนั้นไปใส่ไว้ใน “กวางข้าว” ที่เตรียมไว้ในชญาขวัญ หลังจากนั้นหมอผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะทำการผูกข้อมือแก่ผู้ป่วยถือเป็นอันเสร็จพิธีเรียกขวัญผู้ป่วย

หลังจากเสร็จพิธีทั้งหมดก็จะนำชญาขวัญ เสื้อผ้าของผู้ป่วยขวัญวางไว้ตรงเหนือที่นอนของผู้ป่วย 3 วัน 7 วัน และนำข้าวที่ป้อนขวัญที่อยู่ในฝ่ามือหรืออยู่ใน “กวางข้าว” ให้นำไปฝากกับปู่ย่าด่า (เตาไฟหมอนึ่งไหข้าว) โดยให้กล่าวคำไหวหาดังนี้ “บัดนี้ข้าพเจ้าจะได้เอาข้าวขวัญที่มาอยู่กับเจ้าของเหล่านี้มาฝากกับปู่ย่าด่า ให้ได้ปกป้องรักษาและขอให้หายจากการเจ็บป่วยส่วนของเศษของเหลือเหล่านี้จะขอนำไปกินเสีย ” หลังจากนั้นจึงสามารถนำเอาเครื่องบูชาต่าง ๆ มารับประทานได้

(3) องค์ประกอบ/เงื่อนไข/ปัจจัยที่จะต้องปฏิบัติ

- การจัดเตรียมเครื่องชญาขวัญจะต้องให้ครบตามจำนวนที่หมอผู้ประกอบพิธีกรรมกำหนดให้
- หมอผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องกล่าวคำไหวหาให้ครบตามบทและวรรคของการเรียกขวัญ

1.2 การเรียกขวัญหยิบข้าว

(1) ประวัติความเป็นมาของการเรียกหยิบข้าว

การเรียกขวัญหยิบข้าว เป็นพิธีกรรมที่มักจะทำเพื่อเป็นการเล็งทายหาสาเหตุของการเจ็บป่วย ซึ่งอาการของผู้ป่วยที่จะต้องได้รับการรักษาด้วยพิธีกรรมเรียกขวัญหยิบข้าวส่วนใหญ่จะมีอาการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ เช่น เมื่อรอยขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัว มีอาการเบื่ออาหาร เสรีาซึม นอนไม่หลับ สามวันดี สี่วันไข้ ซึ่งอาการเจ็บป่วยเหล่านี้ตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า ขวัญของผู้ป่วยได้ถูกกักขังโดยผีนางไม้ หรือได้ไปตกหล่นอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งและกลับคืนสู่ร่างไม่ได้ จึงทำให้เจ้าของขวัญมีอาการเจ็บป่วย ดังนั้นจึงต้องทำการเรียกขวัญหยิบข้าวเพื่อตรวจสอบว่าขวัญนั้นได้เข้ามาอยู่ในร่างของผู้ป่วยครบหรือไม่ ซึ่งหมอผู้ประกอบพิธีจะทำการเสี่ยงและตรวจสอบโดยการทำนายจากเมล็ดข้าวเปลือกที่ผู้ป่วยหยิบขึ้นมาแต่ละครั้ง ซึ่งหากผู้ป่วยหยิบข้าวขึ้นมาแล้วครบคู่ภายใน 1-2 รอบของการกล่าวบทสวดอ้อนวอนของหมอผู้ประกอบพิธีกรรม ก็ถือว่าขวัญของผู้ป่วยได้กลับมาอยู่กับร่างของผู้ป่วยแล้ว แต่ถ้าหากผู้ป่วยหยิบข้าวขึ้นมาแล้วไม่ครบคู่ก็ถือว่าขวัญของผู้ป่วยยังมาไม่ครบจะต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กลับคืนสู่ร่างต่อจนกว่าขวัญนั้นจะมาครบทั้ง 32 ขวัญ

(2) ขั้นตอนและวิธีการเรียกขวัญหยิบข้าว

ขั้นตอนแรกของการเรียกขวัญหยิบข้าวคือ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น บายสีหรือธูปขาว 3 ยอด มี 6 กาบ ในธูปขาว 3 ยอด ประกอบด้วย ดอกไม้ ของหอม และอุปกรณ์ในการเก้บน เช่น ไก่ต้ม 1 ตัว ไข่ 1 ฟอง เหล้า 1 แก้ว น้ำ 1 แก้ว กล้วย 1 ลูก ข้าวสุก 1 ปั้น ข้าวต้ม ขนมน ข้าวปลาอาหาร เมี่ยง บุหรี่ ของลัมของหวาน หมาก เทียน 3 เล่ม ใส่ตรงยอดทั้ง 3 ยอด ด้ายสายสิญจน์ 5, 7, 9 เล่ม เสื้อผ้าของผู้ป่วย น้ำส้มป่อย 1 แก้ว สำหรับการส่งเคราะห์ ปิดเคราะห์ ปิดภัย ข้าวเปลือก 1 ถ้วย

สำหรับขันครูจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ขัน 8 และขัน 16 ดังนี้ ขัน 16 จะประกอบด้วย สวยมหาก 8 สวยพลู 8 สวยดอก 8 สวยเทียน 8 หมาก 8 ขด ผ้าขาว ผ้าแดง เทียนคู่บาท เทียนคู่เฟื้อง เบี้ยพันสามหมากพันสามม ซึ่งเครื่องใส่ขันครูต่าง ๆ เหล่านี้ ญาติผู้ป่วยจะเป็นผู้จัดเตรียมรวมแล้วเรียกว่าขัน 16 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 36 บาท

ส่วนขัน 8 ประกอบด้วย สวยมหาก 4 สวย สวยพลู 4 สวย หมาก 4 ขด หมากหั่ว พลุมัด และอื่น ๆ คล้ายคลึงกับขัน 16 แต่จะลดจำนวนให้เหลือเพียง 4 อย่าง ซึ่งทั้งหมดรวมเรียกว่าขัน 8 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 15 บาท เมื่อเตรียมเครื่องธูปขาวและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล็งทายพร้อมเครื่องขันครูเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะทำการประกอบพิธีกรรมตามลำดับขั้นตอน

โดยหมอผู้ประกอบพิธีกรรมจะเริ่มจากการยกขันครู เพื่อทำการระลึกถึงคุณของครูบาอาจารย์ก่อน หลังจากนั้นก็จะให้ผู้ป่วยมานั่งและประเคนชลาขวัณแก่หมอ เมื่อหมอรับชลาขวัณแล้วจึงทำการสวดอ้อนวอนโดยการคำวาทดังนี้

“สาธุ สาธุปิตะนุ ครูบาอาจารย์เจ้าตั้งมวลบัดนี้หมายมี (ระบุชื่อผู้ป่วย) ก็มาอาบองค์ทะรงค์พยาธิ ไซ้หื้อฮื้อหาย จงตกแต่งแบ่งยังขอบขันมีตั้งบุผาลางข้าวตอกดอกไม้ลำเตียน เตียนน้อยสี่คู่ เล่มบาทเพียงคู่หมากปู้สี่สวีสี่ดี่สี่ก้อมสี่ร้อยสี่ไหมผ้าขาวผ้าแดง วัตถุเครื่องหนึ่ง ข้าวสารถ้วยหนึ่งข้าวเปลือกถ้วยหนึ่ง เหล้าห้าส้อมมาแบ่งขอบแบ่งขัน ข้าขออันเงินปิตะนุครูบาอาจารย์เจ้าตั้งมวลเป็นต้นตนว่า ครูเก่า ครูปลาย ครูลูก ครูนั่ง ครูตั้ง ครูสอน ครูไปก่อนหน้าตามหลัง ครูไปปางซ้ายปางขวา ครูกะดำมั่งกะระกำอันเสียดเข้า ฮ้องขวัญแม่นว่า 32 ขวัณ ตั้งมวลไปตก เสียในดงหลวงในป่าไปอยู่ตาน้ำและวังผาไปอยู่ยังดงและนาข้าวกล้า ก็หื้อมาแม่นไปอยู่วันตกและวันออกคอกได้หนเหนือ ข้าขออันเงินปิตะนุครูบาอาจารย์เจ้าไปเสียดฮ้องหื้อมาพราพร้อมบะระมวลหื้อได้มาพร้อมเสียดขวัญแต่ดีหลีเตอะ ”

“อมสิทธิกาล กาลานะสิมะหะนะกะระกรุติสะมาโมกขาสิทธิมะมะวิจระถะกายะศิริรัตตัง อะตุ ระสัมภานะปัญญานะ โมพุททาเย ทะสะปะสิทธิ อะจะ โสอะจะในวันนี่ก็เป็นวันคีสลวัน โจ๊ก เป็นวันอุตะ มะโจ๊กหมคสไตเป็นวันไคร โปรดยัง ลือเรื่องไสงามบอเคร้าปี่น้องดังหลายบอจาริตผิดขัดข้องยังหอแบ่ง จ่างแสงดูอาจดูวิราชเป้งนักหนาขอเงินขวัญเข้ามาสมสู่หื้ออยู่กับคนอย่าไปเมววนตกยากเครื่องย่อง หลากหลายพันจวนจับมันจะจอนอย่าแลอ่อนมีอวารอันกวนกิริชเพื่อหื้อมาอยู่กระวานริบเดินมาเป็นมงคล อันใหญ่สนุกใจสารมารอดกะสะกาล จงจดถือฮื้อตึบบังเครื่องครว้างหลากขามีพราพร้อมมากนักหนา ขวัณ ไคบมาข้าก็จักเสียดหื้อมาพร้อมเสียดแม่นว่า 32 ขวัณแห่งเจ้าไปตกอยู่ป่าไม้ดงต้นใหญ่กว้างเป็นเป็อนแรด ร้างเสียดหื้อ แก่มนางนือยังต้นไม้ก็หื้อมาแม่นว่า 32 ขวัณแห่งเจ้าไปเซาะไซ้ตวยปูเผิงเอาเกสรตีดอกคุณอ่อน ก็หื้อแม่นว่า 32 ขวัณแห่งเจ้าไปพายกับเปรตหน้ายักษ์ สู่เมืองนาค ก็หื้อมาแม่นว่า 32 ขวัณเจ้า ไปร้องเรือเป่อยู่ ยังสมุทร กงคาใหญ่กว้างตาน้ำก็หื้อมาแม่นว่า 32 ขวัณแห่งเจ้าไปอยู่ในอะกัณนิกาฟากฟ้าแหล่งหล้าเมือง สวรรคก็หื้อมาแม่นว่า 32 ขวัณแห่งเจ้าไปอยู่ปิ่นเสาศะตะบัน 7 ยอดดีแก้วจอดเหลืองงามเหยี่ยวว่าจ้อยราง ข้าวสารโถบัวดีดอกป่านคิวนานซ้อนสร้อย มีดังดอกจิงกอนอุบลบานเบ่งสร้อยขวัญจิ้นจอยอย่าหลงไหลอย่า ไปเนื้อขวัญเจ้าบอประเสริฐเหมือนจุมปูโลสาสารคนเฮานี้หาดูกันดานรุ่งวันขึ้นนังนอนฮื้อใครค่าบนั้นเป็น อุตะมะจาติเจียงคานเป็นกาลอันวิเศษเหตุนั้นเจ้าอย่างละคาบไว้เส้าหานี้บ่อดิละเจ้าเหตุว่าได้กับเก้าสาสารเจ้า อย่างปึงวางลิลาเขียนจากเจ้าเกิดมาเป็นคนนี้ยากนักหนาหย่อนกำผาณะนาบอได้มาจอมแก้วตั้งสามหมื่น 32 ขวัณแห่งเจ้าหื้อมาอยู่กันอยู่ตานเตอะเจ้าอย่าว่าจักร้องหล้าหน้าตนตัวหนีจากตนเจ้าไปไกลข้าขอ 32 ขวัณ

แห่งเจ้าอย่าไปสนุกเมืองสวรรค์มันเล่นกับหมูแม่ยักษ์ผีเย็นตามอย ตั้งขวัญเจ้าอย่าไปหลงไพรวังอยู่ยังวันวัง
ยานน้ำเป็นเปื้อนกึ่งและปลาขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังนาและบวกรน้ำขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังเถื่อนถ้าเป็นเปื้อนงู
และฮังควา ขวัญเจ้าอย่าไปเย็นหนาวอยู่ขอบฟ้าจักรวาลอันเป็นที่เจียกงานไปด้วยเปรตจูงหื้อมาอยู่ฮ้องต้อ
งแต่ดเมืองคนขวัญเจ้าอย่าไปมาวนอยู่ต่างคล้ายหื้อปากันยกย้ายหย่างเข้ามาหาตัวคนสะปะอนตรายหื้อหาย
จากเจ้าหื้ออายุเข้ายืนยาวปร้อยชาวขอบฟ้าจูงหื้อมีสุกเตียงเต้าทีกาก่อนเดอะ ”

“ตองตะติงสาไกโยอันว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าอะกะไสยังจงจักเข้ามาดิอะหิจงมาตั้งอยู่ในกาเขในตนตัว
แห่งเจ้าปะริพระสัยะอันว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าจงจัดมันยังพริกขี้ดั่งยังข้าวน้ำโภชนาอาหารอันปิดตามารดา
ป้อมแม่แห่งเจ้าหากเป้งสะบอกข้าวมาหาเป้งสตามาสู่หื้อ 32 ขวัญแห่งเจ้ามากินตูกอย่าง อย่าล่อหื้อมากินตูก
ค่ออย่าเว้นแต่หื้อขวัญเหย สมสนิทถ้อยจนผู้ข้าดังหลายก็หาดกแต่งไว้บอระม้วนมีดั่งดอกดวงบุผามีตั้งผา
กาสาสะโบกฝืนปีกกว้างแหบไซคานแต่งไว้แล้วหลายประการมีตอกอันมาสร้างมีดั่งดอกสะลัดสะแห่ง แก้ว
ดวงใสมีดั่งสุรานิสะเตียงซ้อนเกียกกาบจ้อนมะฉีวันมีดั่งจำปาจำปีมะลิราจนตอนกาปองเกียกพาสะบันงา
ดอกสอนหอมอ่อนอ้อยกะนาดมีดั่งดอกเกดสนาจันมันดั่งถ้อยสะปะอะมาตั้งไว้เป็นถ้อยวอนมะโนจารสตัด
หมากไว้เป็นขมิ้นดั่งกุ่มคำและหมากแลบสีเสียดสุกหอมพราพร้อมหากมีเครื่องงามมีดั่งข้าวต้มและข้าวต้ม
กินเครื่องสะปะอะก่ากินมีดั่งตูกอันมีดั่งปลาข่าและปลาสาข่าจักบาเอาขวัญเจ้ามามาก่อนเดอะ ”

“ตองตะติงสาไกโยอันว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าจงจัดมาอยู่เฮียนหลังหลวงเก้าห้องดีข้าฮ้องขอลูกต้อง
หัวใจ 32 ขวัญแห่งเจ้าจักมาเสวยพละนาคาดีปิตามารดาแห่งเจ้าหื้อเจ้าได้พาบเปี้ยงข้าสีกศัทรูอย่าได้มาใกล้
ตั้งพยาธิใช้โลกามาเดอะ ขวัญเหย อันว่าขวัญแห่งเจ้าไปอยู่หนแห่งห้องดีฟ้าเสี้ยงแผ่นพระพุทธานหน้าสะคิ
ยาวาได้แสนสินโกศก็จักตั้งกาโยดแก้ววิบุรณ์ข้าขอขวัญแห่งเจ้าปิกป็อกกันมาก่อนเดอะขวัญเหย อันว่า 32
ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่อิมเวบุตรอันรักษาไม้นะโคธาเถื่อนถ้อง ผู้ข้าเฮียกฮ้องแล้วจุงมา 32 ขวัญแห่งเจ้า
อย่าไปอยู่จิมเวตาสองจันฟ้าดั่งกลมขวัญเจ้าอย่าไปตกจิมอยู่ยังจันมหาพรหมดั่งเก้า 32 ขวัญแห่งเจ้าผู้ข้า
เฮียกฮ้องจุงมา กั้นขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังสวรรค์จิมกุ่มพันครุฑนาคดำได้ขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่ยังเมืองไอ
สวนอะสะริบตัวใดก็จุงริบได้เร็วมาขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังเกาะลังกาตีนน้ำแม่มหาสมุทรทงคาวยานยานกว้าง
ก็จุงมามาสงเสพสร้างจันจุม บานขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่ยังอะมะละโกยาน ดีพระสัพปัญญเจ้าบอจ้างบอเป็นดี
พระเจ้าสร้างศาสนาขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังดีวิเตหาดีอะระหัดตะบอมิพญาเจลิยวลลาดดีแห่งดอนทราย
หนดีบนันบ่อเต่าจุมปลาขวัญเจ้าจะไปอยู่ปะเตดตองหนแห่งห้องเมืองอุกระคุดีพระสัพปัญญเจ้าบอไปเกิด
บอประเสริฐเต่าหอเฮือนเฮาและขวัญเจ้าอย่าไปอยู่หนีเข้าสะตะพันเจ็ดเล่มขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังเก้าหมากจุม

ปูแดงเต็มตื้นนั้นบอใจเป็นเมืองคนขวัญเจ้าอย่าไปเตวหนอย่าไปจมนมะนาครีป็นหน่วยน้อยขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ป่าตองกิ่นตองกล้วยดีป่าไม้หินมะพานขวัญอย่าไปหล่กเจียกงานสนุกยินดีกับหมู่กิ่นนอนใฝ่กว้างปอว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าจุงปักปอกคิ่นมาตั้ง 32 ขวัญแห่งเจ้าข้าจุงเฮียกฮ้องจุงมามาขวัญเฮย”

เมื่อหมอผู้ประกอบพิธีกรรมกล่าวจบ 1 บทแรกแล้ว ก็จะให้ผู้ป่วยหยิบข้าวเปลือกจากถ้วยขึ้นมาหนึ่งหยิบมือและหมอก็จะจับคู่เมล็ดข้าว หากครบคู่ก็จะนำเมล็ดข้าวเหล่านั้นใส่ไว้ใน “กวกข้าว” ในชญาขวัญแล้วจึงเริ่มสวดบทต่อไปหากสวดจบบทที่ 2 แล้วหากผู้ป่วยหยิบข้าวขึ้นมาแล้วครบคู่ก็เสี่ยงทายว่าขวัญของผู้ป่วยได้มาอยู่กับเนื้อกับตัวของผู้ป่วยแล้ว แต่ถ้าหากสวดจบทุกบทขวัญยังไม่มาหมอผู้ประกอบพิธีก็จะให้ผู้ป่วยนั่งเปลี่ยนทิศ หากเปลี่ยนครบทุกทิศแล้วขวัญยังไม่มาอีกก็จะเปลี่ยนวันใหม่และถ้ายังไม่มาอีกหมอก็จะแนะนำให้เปลี่ยนหมอที่จะมาประกอบพิธีกรรมคนใหม่จนกว่าขวัญผู้ป่วยจะกลับคืนร่างของผู้ป่วยจนครบ 32 ขวัญ

ภายหลังจากทำการเรียกขวัญผู้ป่วยเสร็จและขวัญมาครบทั้ง 32 ขวัญแล้ว หมอผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะทำการสู่ขวัญหรือเลี้ยงขวัญด้วยการป้อนข้าวป้อนน้ำโภชนาอาหาร และผูกข้อมือแก่ผู้ป่วย

(3) องค์ประกอบ/เงื่อนไข/ปัจจัยที่จะต้องปฏิบัติ คือ จะต้องจัดเตรียมเครื่องบูชาขวัญและเครื่องบูชาครูให้ครบถ้วน ตามกำหนดไว้

1.3 การเรียกขวัญปักเทียน

(1) ประวัติความเป็นมาของการเรียกขวัญปักเทียน

ไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาหรือเรื่องเล่าต่าง ๆ ของพิธีกรรม“เฮียกขวัญปักเทียน” (เรียกขวัญปักเทียน) ที่ชัดเจน แต่ตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า ในร่างกายของคนเราประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก่อตัวกันขึ้นมาเป็นรูปร่างที่ประกอบด้วยอาการ 32 เป็นอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย และเชื่อว่าจะมี “ขวัญ” หรือจิต เข้ามาเป็นส่วนคอยควบคุมการดำรงอยู่ของร่างกาย เช่น ขวัญแข็ง, ขวัญขา, ขวัญตา, ขวัญหู, ขวัญหัว, ขวัญมือ ชื่อขวัญของส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กันทั้งร่างกายและจิตหรือขวัญ ซึ่งหากส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับการกระทบกระเทือนก็จะส่งผลให้อีกส่วนได้รับผลกระทบไปพร้อม ๆ กัน อาทิเช่น เมื่อร่างกายได้รับความกระทบกระเทือนบาดเจ็บขึ้นมาก็ย่อมส่งผลให้จิตใจได้รับผลดังกล่าวตามกัน ดังนั้น เมื่อร่างกายและจิตใจได้รับความกระทบกระเทือนก็จะมีแนวทางในการแก้ไขหรือการเสริมสร้างให้ทั้งสองส่วนกลับคืนสู่สภาพปกติ แต่อาการเจ็บป่วยบางอาการที่ไม่สามารถ

จะระบุสาเหตุของอาการเจ็บเหล่านั้นได้ จึงต้องมีการเสี่ยงทายเพื่อตรวจสอบหาสาเหตุและหาแนวทางในการแก้ไขให้ถูกต้องตามเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเสี่ยงทายเพื่อตรวจสอบหาสาเหตุจะกระทำได้หลายวิธีแต่พิธีกรรมเสี่ยงทายที่สามารถตรวจสอบได้ละเอียดและมีความชัดเจนตามความเชื่อของหมอเมือง เช่น พิธีกรรมเรียกขวัญปักเทียน พิธีกรรมเรียกขวัญลงร่าง ซึ่งทั้งสองพิธีกรรมถือเป็นพิธีกรรมที่มักจะใช้เพื่อการเสี่ยงทายตรวจสอบหาสาเหตุของอาการเจ็บที่เป็นอยู่

(2) ขั้นตอนและวิธีการเรียกขวัญปักเทียน

ขั้นตอนการเรียกขวัญปักเทียน เป็นวิธีการเรียกขวัญเพื่อเสี่ยงทายและตรวจสอบอาการเจ็บป่วยอย่างละเอียด โดยจะมีลำดับขั้นตอนการเสี่ยงทาย ดังนี้

ขั้นตอนแรกคือ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น บายสีหรือชฎาขวัญ 3 ยอด มี 6 กาบ ในชฎาขวัญ 3 ยอด ประกอบด้วย ดอกไม้ ของหอม และอุปกรณ์ในการแก้บน เช่น ไก่ต้ม 1 ตัว ไข่ 1 ฟอง เหล้า 1 แก้ว น้ำ 1 แก้ว กล้วย 1 ลูก ข้าวสุก 1 ปั้น ข้าวต้ม ขนมน ข้าวปลาอาหาร เมี่ยง บุหรี่ ของส้ม ของหวาน เหล้ายาปลาปิ้ง หมาก เทียน 3 เล่ม ไส้ตรงยอดทั้ง 3 ยอด ด้ายสายสิญจน์ 5, 7, 9 เล่ม เสื้อผ้าของผู้ป่วย น้ำส้มป่อย 1 แก้ว สำหรับการส่งเคราะห์ ปัดเคราะห์ ปัดภัย ข้าวสาร 1 ถ้วย ข้าวเปลือก 1 ถ้วย เทียนเล่มบาท 1 เล่ม

สำหรับขันครูจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ขัน 8 และขัน 16 ดังนี้ ขัน 16 จะประกอบด้วย สวยมหาก 8 สวยพลู 8 สวยดอกสวยเทียน 8 หมาก 8 ขด ผ้าขาว ผ้าแดง เทียนคู่บาท เทียนคู่เพ็อง เบี้ยพันสาม หมากพันสาม ซึ่งเครื่องใส่ขันครูต่าง ๆ เหล่านี้ ญาติผู้ป่วยจะเป็นผู้จัดเตรียมรวมแล้วเรียกว่าขัน 16 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 36 บาท

ส่วนขัน 8 ประกอบด้วย สวยมหาก 4 สวย สวยพลู 4 สวย หมาก 4 ขด หมากหัว พลุมัด และอื่น ๆ คล้ายคลึงกับขัน 16 แต่จะลดจำนวนให้เหลือเพียง 4 อย่างซึ่งทั้งหมดรวมเรียกว่าขัน 8 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 15 บาท เมื่อเตรียมเครื่องชฎาขวัญและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสี่ยงทายพร้อมเครื่องขันครูเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอผู้ประกอบพิธีกรรมการเรียกขวัญปักเทียนก็จะทำการประกอบพิธีกรรมตามลำดับขั้นตอน

ลำดับต่อไปหมอผู้ประกอบพิธีจะนำถ้วยข้าวเปลือกมาอธิษฐานต่อครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วให้ผู้ป่วยหยิบข้าวมาหนึ่งหยิบมือนำมาวางไว้ในภาชนะ แล้วหมอผู้ประกอบพิธีจะคัดเลือกเอาเมล็ดข้าวออกมา 7 เมล็ด ส่วนข้าวที่เหลือนำมาจับคู่และทำการเสี่ยงทายเพื่อดูผลของการรักษาหากเมล็ดข้าวเศษสาม เมล็ด ทายว่าจะทำให้การรักษาอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่หายเร็วขึ้น แต่ถ้าหากเมล็ดข้าวเศษหนึ่งเมล็ด ทายว่า

จะทำให้การรักษาอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่มีโอกาหายาก เพราะเชื่อว่าการที่เมล็ดข้าวเศษหนึ่งเมล็ดเป็นการบ่งบอกถึงชะตาของผู้ป่วยนั้นจะเหลือน้อย ดังนั้น ผลการรักษาอาการเจ็บป่วยจะ ได้ผล 50%

หลังจากนั้นหมอผู้ประกอบพิธีกรรมจะนำเอาไม้ก้านรูปหรือไม้อื่น ๆ ที่มีขนาดเท่าก้านรูปนำมาวัดข้อมือของผู้ป่วยให้ได้หนึ่งข้อมือ หลังจากนั้นจะนำไม้ดังกล่าวมาวัดจากปลายเทียนลงมาให้ได้เท่าขนาดความยาวของไม้นั้น แล้วจึงใช้ไม้ดังกล่าวจิตรอบต้นเทียนให้เป็นลักษณะวงกลม หลังจากนั้นหมอผู้ประกอบพิธีกรรมจะนำข้าวทั้งเจ็ดเมล็ดที่คัดไว้ มาปักรอบต้นเทียนตรงบริเวณที่ขีดไว้เมื่อปักเมล็ดข้าวทั้ง 7 เมล็ดเรียบร้อยแล้ว หมอผู้ประกอบพิธีกรรมจะนำถ้วยที่บรรจุข้าวสารเต็มถ้วยมาทำเครื่องหมายโดยการขีดเส้นบนข้าวสารให้เป็นลักษณะกากบาทแล้วจึงนำเทียนที่เตรียมไว้มาปักจุดตรงกลางถ้วยข้าวสารบริเวณจุดตัดของเส้นที่ขีดไว้ (ดังรูป) จากนั้นให้นำเส้นด้ายสายสิญจน์ที่พันรอบศีรษะของผู้ป่วยมาพวงที่ชฎาขวัญ และพวงมาพาดผ่านตามร่องในถ้วยข้าวสารที่ขีดไว้ โดยกำหนดให้ผ่านตรงเส้นกลาง นอกจากนั้นจะมีการกำหนดและแบ่งช่องการทำงานไว้ 4 ช่องหลัก ซึ่งจะกำหนดให้ช่องที่อยู่ข้างหน้าของหมอผู้ประกอบพิธีเป็นช่องนรก ซึ่งจะให้สัญญาลักษณะโดยการใช้ก้านไม้ปักไว้ ส่วนช่องอื่น ๆ จะเป็นช่องที่จะให้ทำงานตามเมล็ดข้าวที่ตกลงในช่องนั้น ๆ เมื่อเตรียมเครื่องและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญปักเทียนเสร็จ หมอผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะเริ่มประกอบพิธีกรรมตามขั้นตอนตามลำดับ โดยเริ่มจากการกล่าวคำ ไหว้ขอพร และจุดเทียนเพื่อการทำงาน ซึ่งคำไหว้หรือบทสวดในการประกอบพิธีเรียกขวัญปักเทียน เช่น คำไหว้หรือบทสวดที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมเรียกขวัญปักเทียนของพ่อหมอสำราญ มาฟู จะประกอบด้วยคำ ไหว้ขอพรเรียกขวัญ 4 บท คำควหาสำหรับมัดมือ 2 บท คือ ซ้าย ขวา ดังนี้

“อะจะ โส อะจะ โย อะจะ ในวันนี้ก็มาเป็นดิเป็นวันสิวันใสเป็นวันเป็กได้เจียงกาน คสนข้าขออัญเชิญครูบาอาจารย์เจ้าตั้งครูเก่าและครูปลาย ตั้งครูหายและครูยังจุดนจุงสูงมาตะลงอยู่เหนือขม่อนจอมขวัญแห่งผู้ข้า ในวันนี้จักเฮียกฮ้องเอาขวัญของเจ้าเสื่อและเจ้าผ้าผู้ฮ้อนจื่อว่า.....เขาก็มาตกแต่งดาบยศรีไว้ถ้าฮิบสดาไว้ดื้อน เขาก็เอาkabมาฮ้อนเป็นอันรวมกันก็ได้เกล้าจันตียอดตลอดถึงเสื่อใหม่ผ้าใหม่เขาก็เอาใส่พร้อมเลี้ยงมีตั้งหมากเมี่ยงบุหรี มีตั้งจันและปลา มีตั้งสุราไหน้อยพร้อมตั้งน้ำอ้อยน้ำตาบ ลูกส้มของหวานมีพร้อมเขาก็เอามาใส่ มีตั้งไก่ปูลายเจ้าเล่าตัวเต้าแอ้งเก้งแก้ม มีตั้งกล้วยไข่หวานลูกน้อย มีตั้งกล้วยไข่ต้มสุกดี พร้อมตั้งแวนหิผาเป้งเปี้ยะจักหื้อขวัญแห่งเจ้าได้กินและแต่งฮ้อง ข้าเฮียกฮ้องแล้วจุงมา มาหื้อมาตั้งขวัญเก่าเป็นขวัญเกศา ถัดนั้นมาก็เป็นขวัญขวัญกั้วเวดคำ มาตั้งขวัญหูขวัญตาขวัญปากและขวัญตั้งขวัญมือขวัญ่องขวัญเข่าขวัญแข้งขวัญศอกและขวัญตีน ยามเมื่อเจ้าได้ขางเตียวดินไต่เต้ามีตั้งขวัญนิ้ว ไค้ นิ้วจี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย ยามเมื่อเจ้าหน่อฮ้อยได้กำของดังหลาย เมื่อเจ้าได้อยู่สบายล้ำเลิศ บัดนี้เจ้าก็เลยได้มาเกิดเป็นพระญาติกับตน

จิตใจกังวลลำบาก ข้าวก็บ่อยากน้ำก็บ่กิน สังขารของเจ้าก็ชุปพอมแห่งลงไปอดใจตุ๋กยากเหลือ ตายก็บ่ตาย
ชักราติ เป็นกรรมวิบากชาติหลังปางก่อนได้กระทำมาด้วยตน บัดนี้ข้าขอยกมือสากราบเกล้าขึ้นสู่เหนือหัว
ข้าขออัญเชิญเอาเทวบุตรต้นตี่นำมาและเทวดาต้นนี้นำมาเกิด เอากำเนิดเป็นคน จูงมาลำแดงเข้าแห่งข้าตั้งเจ็ด
เมล็ดนี้หื้อได้ต้องตำตามดีข้าได้เขียนมาเมื่อปางก่อน ข้าบ่ฮ้อนหื้อสูญหาย หื้อขวัญเจ้าทั้งหลายได้มาบอก หื้อ
ข้าวสะเดินออกมาจากลำเตียนเข้าไปในวงเวียนจิตไว้ ข้าขอขวัญเจ้าแก่นไ้ให้ จูงมามาก่อนเตอะขวัญเฮย ”
(คาถาฮียกขวัญ “โอมขวัญเก้าหือมาโอมขวัญ ขวัญต่ำหืออยู่ขวัญเจ้าตั้งหมู่สามสิบสองขวัญจูงมาเตอะขวัญ
น้อง” ให้ท่องตอนสวดจบแล้วเป่าไปตามเส้นด้ายหือไปหาบายศรีถึงคนป่วย)

“สลิ สวัสดิ์วันนี้ก็เป็นวันดีเป็นวันดีเถ่งเกล้าเป็นวันปราบแป๊ะศัตรูทั้งหลาย ข้าขอฮียกฮ้องขวัญเจ้า
คืนมา แม้นว่าขวัญเจ้าได้ไปคำข้าวไว้ได้ไปถูกผีด่านด้าวแห่งหนตางใดบ่ว่าใกล้ไกลชอบฟ้าจักรวาลในดง
ดานป่ากว้างเขาเขี้ยว หรือว่าขวัญแห่งเจ้าได้ไปอยู่ขอบฟ้าหนได้หนเหนือวันตวันออก ขวัญแห่งเจ้าได้ออก
จากคาบจากคองและตัวตนไว้หื้อได้โสกเศร้าโสกาสังบ่ปึกคืนมาดังเก่า หื้อมาอยู่กับเจ้ากับจอม แม้นขวัญแห่ง
เจ้าได้ไปสะตุ้งตงใจหนต้าหนตางได้ถูกผีสาธิตายโหงเอาขวัญแห่งเจ้าไปดักต่อขอกินยามเข้าได้กินอยากอด
ลำบากเหลือหลาย หรือว่าขวัญเจ้าได้อยู่ในเถื่อนถ้ำน้ำคองคาแก่นปู่ป้าจะเข้มั่งกรตตั้นนั้นกับใจเป็นตี่อยู่ดี
นอนแห่งเจ้าหรือขวัญแห่งเจ้าได้หลงไปป่าไม้มีดเศร้าขาววัน ไปอยู่กับหมู่จ้างเอรวันตัวใหญ่ ไปอยู่กับไก่
เพื่อนตัวหลาย มีดังสัตว์มากมายบ่ฮ้อย มีดังผีอื้อฮืออื้อวอนคราง มีดังเสือโคร่งเผี้ยวลายเหลน มีดังอีเห็น
แมวอกก้าง มีดังเง้งพานกว้างแรดชู มั่นจ่างมาอยู่ไม้เดียวหนตางนคยงด้าวงามแอ่นฟ้อนมันก็มาเยอะหย่องฮึด
ฟ้อนรำแก่น มีดังเห่าห้อมตัวใหญ่ตัวมันไกลเต้ากาลามันก็มาขวางตางไว้บ่หื้อขวัญเจ้าหน่อไ้ไ้ไ้ไ้เดียวไป
ขวัญเจ้าสายใจก็มาฮ้องร่ำไห้อยู่คนเดียวในไพรเขี้ยวป่ากว้าง ขวัญเจ้าก็มาเห็นจ้างป่าเดียวล่าหากินและหมู่บุน
ดินกินหญ้า สัตว์ต่างหน้ามีหลาย มีดังผีโพงพายล่าเล่นสนุกม่วนเดินไปมาตั้นนั้นหนาเป็นตี่น้ำจิมจมจำหรือ
เจ้าปึกปือกคืนมาก่อนเตอะ ” (คาถาฮียกขวัญ “โอมขวัญเก้าหือมาโอมขวัญ ขวัญต่ำหืออยู่ขวัญเจ้าตั้งหมู่
สามสิบสองขวัญจูงมาเตอะขวัญน้อง”)

“สลิ บัดนี้ข้าฮียกขวัญเจ้ามาพราพร้อมแล้วจุเส้นจุนจุงค์ กันว่าขวัญแห่งเจ้าได้ไปถูกผีเสื้อวัด
และเสื้อวาก็หือมา กันว่าได้ถูกผีเสื้อไล่เลือนาขอปึกปือก กันว่าได้ถูกผีเสื้อห้วยรักษาตางน้ำลำธารก็หือมาจัน
ได้ ขวัญเจ้าแก่นไ้ให้จูงมา กันว่าไปติดเสื้อปุดผ้าขาด ไปยัะยวดหนต้าหนตางก็หือมา กันว่าขวัญเจ้าได้ถูกผี
ปู่ย้าเอาไปแลกไปขายหื้อผีจอมปลวกและผีบวกควายนอนหื้อได้เจ็บได้ไข้ได้เมื่อย กินชุกกินยาที่บ่หายลัก
เคี้ย ตั้งแต่นั้นไปปายหน้าข้าก็ขอขวัญเจ้าหน่อล้าจมาอยู่กับเนื้อกับคันกับตัวอยู่กับหัวกับเจ้ามาอยู่กับข้า
กับของบ่หือหมองหม่นเมียง หื้อมาพราพร้อมเลี้ยงจุเส้นจุกกันหือมาครบดังสามสิบสองขวัญเจ้านั้น หื้ออายุเจ้า

นั้นยืนยาวได้ร้อยชาวขบเข้าพระวษา แต่ดีหลีเตอะ” แล้วว่าคานี้ “โอมขวัญเก้าก็ห้อมาขวัญดำก็ห้อมอยู่
ขวัญของเจ้าตั้งหมู่สามสิบสองขวัญเจ้าจุมมาเน้อขวัญเน้อ” ให้ท่องตอนสวดจบแล้วเป่าไปตามเส้นด้ายให้ไป
หาบายศรีถึงคนป่วย

“สลีศรีไซริ์ วันนี้เป็นวันไสบ่เส้า ข้าขอขวัญแห่งเจ้ามาจ้มกลืนรสดอกไม้ไม่นานาดีเขาเอามาปัก
เสียบไว้เหนือขัน มีดั่งมะลิวัลย์มะละซ้อน มีดั่งดอกไม้ใหญ่และดอกน้อย มีดั่งดอกสร้อยเกียงผ้าใย มีดั่งดอก
เกิ้ล็ดถาวดอกขาวสะอาด มีดั่งดอกพุทธรชาดหอมดี มีดั่งเกิ้ล็ดเก้าจุ่มปีขาวจุ่มป่าเหลืองหอมอ่อนอ้อยเขาก็เอา
มาย้องดูงามดี มีดั่งดอกสารพีและเอี้ยงฝั้งมันข้างติดอยู่กิ่งไม้เนื้อจ้อเหลืองแดง มีดั่งสลิดและแสง เอี้ยงข้าง
น้ำวดิดหน้าผา ดอกสะบันงาดอกน้อย ดอกแะ ดอกคู่ ดอกเปล้า เขาก็เอาแต่งมาย้อง สองข้างแลบบายศรี ห้อม
ขวัญเจ้าได้จ้มกลืนดีรสมากสะปะว่าดอกไม้หลายหลากจันอัน เขาก็เอาด่าสอนหน้าเจ้าเปื้อว่าห้อมขวัญเจ้า
ได้จันเจยบาน ห้อมสุขสำราญเดี้ยงเต้า ห้อมขวัญแห่งเจ้าหายโศกา ข้าเฮียขวัญแห่งเจ้าจุมมามาเตอะขวัญเฮย ”
แล้วว่าคานี้ “โอมขวัญเก้าก็ห้อมาขวัญดำก็ห้อมอยู่ขวัญของเจ้าตั้งหมู่สามสิบสองขวัญเจ้าจุม
มาเน้อขวัญเน้อ”

ให้ท่องตอนสวดจบแล้วเป่า ไปตามเส้นด้ายให้ไปหาบายศรีถึงคนป่วย ถ้าหากเมิ้ล็ดข้าวตกจากถ้ำ
เทียนหมดแล้วก็ให้หยุดตรงบทนี้ จากนั้นจึงทายตามลักษณะเมิ้ล็ดข้าวที่ตกจากถ้ำเทียนมาอยู่ตามช่องต่าง ๆ
ซึ่งลักษณะการทายผลจะมีอยู่ 12 ลักษณะ ดังรายละเอียด

1) เมิ้ล็ดข้าวตรงกลางร่องที่ขีดไว้วันทั้งสองข้างหรือสี่ข้าง ทายว่า ได้ถูกผีห้วย ผีไร่ ผีนา เนื่องจาก
ได้ถมห้วยหรือได้ปิดกั้นห้วยทางน้ำไหลหรือได้ล้อมรั้วปิดกั้นทางเดินที่ได้ใช้เดินมาก่อน หรือได้ถมบ่อน้ำ
เก่าที่ได้ขุดเพื่อนำน้ำมากิน

- 2) เมิ้ล็ดตกใส่ด้ายทั้งสองข้างทายว่าขวัญได้กลับมาอยู่เนือกับตัวจะทำให้อาการเจ็บป่วยหายเร็วขึ้น
- 3) เมิ้ล็ดข้าวเรียงกันนอกร่อง 3 เมิ้ล็ด หรือ 4 เมิ้ล็ด ทายว่า อาการเจ็บป่วยจะหายยาก
- 4) เมิ้ล็ดข้าวตกนอกร่อง 2 เมิ้ล็ด ตกในร่อง 1 เมิ้ล็ด ทายว่า ถูกผีน้ำจืด ผีโป่งทุ่งนา ผีโป่งห่าที่อยู่

ในป่าในดงทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ให้แก้บนแล้วอาการเจ็บป่วยจะหายเป็นปกติ

5) เมิ้ล็ดข้าวหัวชนกันหรือเมิ้ล็ดข้าว 1 เมิ้ล็ดเอาหัวชนบริเวณตรงกลางของเมิ้ล็ดข้าวอีกเมิ้ล็ดหนึ่ง
เป็นรูปตัว T ทายว่า ผิดผีปู่ผีย่า ให้แก้บนแล้วอาการเจ็บป่วยจะหายเป็นปกติ

6) เมล็ดข้าวตอกที่ตาใหญ่ข้างใดข้างหนึ่ง เอาหัวชนกัน ทายว่า ได้ไปตัดไม้ใหญ่ที่ใดที่หนึ่ง ผีนางไม้หรือเทวดาที่รักษาต้นไม้ใหญ่นั้นทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ให้แก้บนและให้ปลุกต้นไม้แล้วอาการเจ็บป่วยจะหายเป็นปกติ

7) เมล็ดข้าวตอกลงมาใส่หลุมนร่า 2 เมล็ด, 3 เมล็ด, 4 เมล็ด ทายว่า จะเสียชีวิต แต่ถ้าตกใส่ 1 เมล็ดจะตายช้าและจะได้รับความทรมานจนกว่าจะเสียชีวิต

8) เมล็ดข้าวตอกตั้งอยู่บนเทียน 1 เมล็ดหรือ 2 เมล็ด และมีไฟไหม้หัวเมล็ดข้าวทั้ง 2 เมล็ด ทายว่าให้สืบชะตาหลวงเพราะชะตาของผู้ป่วยขาดหมดแล้ว ให้รีบทำพิธีสืบชะตาหลวงโดยเร็ว

9) เมล็ดข้าวตอกตั้งอยู่บนเทียน 1 เมล็ด ไฟไหม้หัวเมล็ดข้าวและเมล็ดข้าวได้ไหลลงไปตามต้นเทียนเมื่อได้กล่าวคำโหวารจบแล้ว ทายว่า เจ้าบ้านของผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วยได้บนบานผีป่วนหรือเจ้าที่ที่รักษาบ้านไว้ แล้วไม่ได้แก้ตามที่ได้บนบานไว้ จึงทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ให้แก้บนนั้นเสีย

10) เมล็ดข้าวตอกตั้งอยู่บนเทียน 4 เมล็ด เมื่อได้กล่าวคำโหวารจบแล้วทายว่าผู้ป่วยจะเสียชีวิตภายในคืนนั้นหรือวันนั้น

11) เมล็ดข้าวตอกจากลำเทียนนอกนอกวงนรก ทายว่า ญาติพี่น้องใกล้ชิดจะเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต

12) เมล็ดข้าวตอกจากลำเทียนแล้วมากอง 4 เมล็ด 3 เมล็ด จะกองเรียงกันโดยเอาหัวไปทางเดียวกันทั้งหมดและอีก 1 เมล็ด เอาหัวหันเข้าตรงกลางเมล็ดของทั้ง 3 เมล็ด ทายว่าผู้ป่วยจะหายจากโรคภัยไข้เจ็บและจะมีโชคลาภใหญ่

เมื่อทำการทำนายเมล็ดข้าวตามลักษณะต่าง ๆ เสร็จ และทราบสาเหตุของอาการเจ็บป่วยหลังจากนั้นจึงทำพิธีสู่ขวัญมัดมือให้ผู้ป่วย เมื่อสิ้นกระบวนการผูกมัดข้อมือถือเสร็จสิ้นกระบวนการเรียกขวัญปักเทียน

(3) องค์ประกอบ/เงื่อนไข/ปัจจัยที่จะต้องปฏิบัติ คือ จะต้องจัดเตรียมเครื่องบูชาขวัญและเครื่องบูชาครู จะต้องให้ครบตามจำนวนของที่หมอผู้ประกอบพิธีกรรมได้กำหนด

1.4 การเรียกขวัญตั้งไข่

(1) ประวัติความเป็นมาของการเรียกขวัญตั้งไข่

ประวัติความเป็นมาของการเรียกขวัญตั้งไข่จะมีความเป็นมาที่คล้ายคลึงกับประวัติของพิธีกรรมเรียกขวัญประเภทอื่น ๆ ซึ่งตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่าในร่างกายของคนเราประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่ก่อตัวกันขึ้นมาเป็นรูปร่างที่ประกอบด้วยอาการ 32 เป็นอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและเชื่อว่า จะมี “ขวัญ” หรือจิต เข้ามาเป็นส่วนคอยควบคุมการดำรงอยู่ของร่างกาย เช่น ขวัญแข็ง, ขวัญขา, ขวัญตา, ขวัญหู, ขวัญมือ, ขวัญก้น ซึ่งขวัญของส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กันทั้งร่างกายและจิต ซึ่งหากส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับการกระทบกระเทือนก็จะส่งให้อีกส่วนได้รับผลกระทบไปพร้อม ๆ กัน อาทิเช่น เมื่อร่างกายได้รับบาดเจ็บ หรือเกิดจากการตกใจจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ขึ้นมาก็ย่อมส่งผลให้ร่างกายและจิตใจได้รับผลกระทบตามมา ดังนั้น เมื่อร่างกายและจิตใจได้รับความกระทบกระเทือนจนก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วย จึงต้องหาแนวทางในการแก้ไขหรือการเสริมสร้างให้ทั้งสองส่วนกลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว แต่ถ้าหากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่รักษาไม่หายและไม่สามารถระบุสาเหตุของอาการเจ็บเหล่านั้นได้ จึงต้องมีการเสี่ยงทายเพื่อตรวจสอบหาสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขให้ถูกต้องตามเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเสี่ยงทายเพื่อตรวจสอบหาสาเหตุจะกระทำได้ เช่น พิธีกรรมเรียกขวัญปักเทียน พิธีกรรมเรียกขวัญลงร่าง ซึ่งทั้งสองพิธีกรรมถือเป็นพิธีกรรมที่มักจะใช้เพื่อการเสี่ยงทายตรวจสอบหาสาเหตุของอาการเจ็บป่วย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการหนัก

(2) ขั้นตอนและวิธีการเรียกขวัญตั้งไข่

ขั้นตอนและวิธีการในการทำพิธีเรียกขวัญตั้งไข่มีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น บายสีหรือขลุ่ย ขวัญ 3 ยอด มี 6 กาบ ในขลุ่ยขวัญ 3 ยอด ประกอบด้วย ดอกไม้ ของหอม และเครื่องในการบูชาขวัญ เช่น ไก่ต้ม 1 ตัว ไข่ต้ม 1 ฟอง เหล้า 1 แก้ว น้ำ 1 แก้ว กล้วย 1 ลูก ข้าวสุก 1 ปั้น ข้าวต้ม ขนมห้าว ปลาอาหาร เมี่ยง บุหรี่ ของส้ม ของหวาน หมาก เทียน 3 เล่ม ไม้ตรงยอดทั้ง 3 ยอด ค้ายสายสิญจน์ 5, 7, 9 เล่ม เสื้อผ้าของผู้ป่วย น้ำส้มป่อย 1 แก้ว สำหรับสังเคราะห์ ปัดเคราะห์ ปัดภัย ข้าวสาร 1 ถ้วย ข้าวเปลือก 1 ถ้วย ไข่ดิบ 1 ฟอง

สำหรับขันครูจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ขัน 8 และขัน 16 ดังนี้ ขัน 16 จะประกอบด้วย สวดยหมาก 8 สวดยพลู 8 สวดยดอกสวดยเทียน 8 หมาก 8 ขด ผ้าขาว ผ้าแดง เทียนคู่บาท เทียนคู่เฟื้อง เบี้ยพันสามหมากพันสาม ซึ่งเครื่องใส่ขันครูต่าง ๆ เหล่านี้ ญาติผู้ป่วยจะเป็นผู้จัดเตรียม รวมแล้วเรียกว่าขัน 16 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 36 บาท

ส่วนชั้น 8 ประกอบด้วย สวหมาก 4 สวส สวพล 4 สวส หมาก 4 ขด หมากหัว พลุมัด และอื่น ๆ คล้ายคลึงกับชั้น 16 แต่จะลดจำนวนให้เหลือเพียง 4 อย่าง ซึ่งทั้งหมดรวมเรียกว่าชั้น 8 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 15 บาท เมื่อเตรียมเครื่องบูชาวัตถุและอุปกรณ์ในการเสวยพร้อมเครื่องชั้นครูเสร็จเรียบร้อย หมอผู้ประกอบพิธีกรรมการเสวยวัตถุตั้งไข่ก็จะทำการประกอบพิธีกรรมตามลำดับขั้นตอน

เริ่มแรกหมอผู้ประกอบพิธีกรรมจะนำถ้วยที่บรรจุข้าวสารเต็มถ้วยและใช้ไม้ขีดเส้นเป็นรูปกากบาท แล้วโยงด้วยสายสิญจน์จากบูชาวัตถุแล้วพาดผ่านตามแนวเส้นกลางเส้นที่ขีดไว้ หลังจากนั้นนำไข่ที่เตรียมไว้ มาวางเป็นแนวนอนตรงจุดกลางให้หัวไปทางทิศใต้ หลังจากนั้นจึงเริ่มกล่าวคำโวรหารเพื่อการทำนายตาม ลักษณะของไข่ ซึ่งจะมีบทสวดดังนี้

“สาธุ สาธุปิตตะนุ ครูบาอาจารย์เจ้าตั้งมวลบัดนี้หมายมี (ระบุชื่อผู้ป่วย) ก็มาอาบองค์ทรงค์พยาธิ ไข่หื้อฮื้อหื้อหาย จงตกแต่งแบ่งยังขอบขันมีตั้งบุผบางข้าวตอกดอกไม้ลำเตียน เตียนน้อยสี่กู่ เล่มบาทเพียงกู่ หมากปู้สัวสัวสี่ดี่ก้อมสี่ร้อยสี่ไหมผ้าขาวผ้าแดง วัดละเครื่องหนึ่ง ข้าวสารถ้วยหนึ่งข้าวเปลือกถ้วยหนึ่ง เหล้าห้าฮ้อยมาแบ่งขอบแบ่งขัน ข้าขออันเงินปิตตะนุครูบาอาจารย์เจ้าตั้งมวลเป็นต้นตนว่า ครูเก่า ครูปลาย ครูลูก ครูนั่ง ครูตั้ง ครูสอน ครูไปก่อนหน้าตามหลัง ครูไปปางซ้ายปางขวา ครูกะด้ามักระกำอันเสียดเข้า ฮ้องขวัญแม่นว่า 32 ขวัญ ตั้งมวลไปตกเสียในดงหลวงในป่าไปอยู่ต๋าน้ำและวังผา ไปอยู่ยังดงและนาข้าวกล้า ก็หื้อมาแม่นไปอยู่วันตกและวันออกคอกได้หนเหนือข้าขออันเงินปิตตะนุครูบาอาจารย์เจ้าไปเสียดฮ้องหื้อ มาพร่ำพร้อมบะระมวลหื้อได้มาพร้อมเสียดขวัญแด่ดีหลีเดอะ ”

“อมลิตทิกาล กาลานะสิมะหะนาระกะกูติสะมาโมกขาสิทิมะมะวิอุระถะกายะศิริรัตตัง อะตุ ระสัมภานะถะปัญญานะโมพุทธานะ ทะสะปะสิทติ อะจะโสอะจะในวันนีก็ก็เป็นวันดีสิวัน ไจ้ก เป็นวันอุตะ มะไจ้กหมดสดใสเป็นวันใดโรปรดยิ่ง ลือเรื่องใส่งามบอเศร้าปี่นองดังหลายบอจาริตผิดจิตฮ้องยังหอแบ่ง จ้างแสงดูอาจดูวิราชเป้งนักหนาขอเงินขวัญเจ้ามาสมสู่หื้ออยู่กับคนอย่าไปเมววนตกยากเครื่องฮ้อง หลากหลายพันจวนจับมันจะจนอย่าแลอ่อนมีอวรอันกวนกริชาเพื่อหื้อมาอยู่กระวานรีบเดินมาเป็นมงคล อันใหญ่สนุกใจสำราญระส่ำระส่าย จงจดถึบฮื้อตั้งคั้งเครื่องครว้างหลากขามีพร่ำพร้อมมากนักหนา ขวัญ ไคบอมาข้าก็จักเอือกหื้อมาพร้อมเสียดแม่นว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าไปตกอยู่ป่าไม้ดงต้นใหญ่กว้างเป็นเปื่อนแรด จ้างเสียดหมี แก่มนางนือยังต้นไม้ก็หื้อมาแม่นว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าไปเซาะไ้ด้วยปูเฟื่องเอาเกสรดีดอกคุณอ่อน ก็หื้อแม่นว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าไปป่ายกับเปรตหน้ายักษ์ คู่มือนาค ก็หื้อมาแม่นว่า 32 ขวัญเจ้า ไปร่องเรือเป่อยู่ ยังสมุทร กองคาใหญ่กว้างต๋าน้ำก็หื้อมาแม่นว่า 32 ขวัญ แห่งเจ้าไปอยู่ในอะกันนิกาฟากฟ้าแหล่งหล้าเมือง

สวรรค์ก็หือมาแม่นว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าไปอยู่ป็นเสาศะตะบัน 7 ยอดดีแก้วจอดเหลืองงามเหยี่ยวว่าจ้อยราง
ข้าวสารโถบัวดีดอกป่านคิวนานช้อนสร้อย มีดังดอกจังกอนอุบลบานเบ่งสร้อยขวัญจิ้นจอยอย่าหลงไหลอย่า
ไปเนื้อขวัญเจ้าบอประเสริฐเหมือนจุมปูโลสาสารคนเฮนั่นหนาคุกันดานรุ่งวันขึ้นนั่งนอนย็นใคร่ค่านั่นเป็น
อุตะมะจาดีเจียงคานเป็นกาลอันวิเศษเหตุนั่นเจ้าอย่างละคาบไว้เสร้านี้บ่อดิละเจ้าเหตุว่าได้กับเก้าสารเจ้า
อย่างปึงวางลิลาเจียนจากเจ้าเกิดมาเป็นคนนี้ยากนักหนาหย่อนกำผละนาบอได้มาจอมแก้วตั้งสามหมื่น 32
ขวัญแห่งเจ้าหือมาอยู่กันอยู่ตานตะเจ้าอย่าว่าจกร้องหล้าหน้ายคนตัวหนีจากตนเจ้าไปไกลข้าขอ 32 ขวัญ
แห่งเจ้าอย่าไปสนุกเมืองสวรรค์ม่วนเล่นกับหมู่แม่ยักษ์ผีเย็นตามอย ตั้งขวัญเจ้าอย่าไปหลงไพรวังอยู่ยังวันวัง
ยานน้ำเป็นเพื่อนกึ่งและปูปลาขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังนาและบวกร้าขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังเถื่อนถ้ำเป็นเพื่อนงู
และฮังควา ขวัญเจ้าอย่าไปเย็นหนาวอยู่ขอบฟ้าจักรวาลอันเป็นดีเจียกงานไปด้วยเปรตจูงหือมาอยู่ฮ้องต่อ
งแต่็ดเมืองคนขวัญเจ้าอย่าไปมาวนอยู่ต่างคล้ายหือปากันยกย้ายหย่างเข้ามาหาตัวตนสะปะอนตรายหือหาย
จากเจ้าหืออายุเจ้ายืนยาวปอร้อยชาวขอบข้าวจูงหือมีสุขเคียงเต้าทีคาก่อนเตื่อะ ”

“ตองตะดิงสาไกโยอันว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าอะกะไสยงจกเข้ามาดิทะหิจุมมาตั้งอยู่ในกาเยในตนตัว
แห่งเจ้าประวิพระสัยะอันว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าจงจัดมันยังพริกขี้ดั่งยังข้าวน้ำโภชนาอาหารอันปิดตามารดา
หือแม่แห่งเจ้าหากเบ้งสะบอกข้ามาหาเบ้งสตามาสู้หือ 32 ขวัญแห่งเจ้ามากินตุกอย่าง อย่าล่อหือมากินตุก
คอกอย่าเว้นแต่เตื่อะขวัญเหย สมสนิทถ้อยจวนผู้ข้าดังหลายก็หาดกแต่งไว้บอระม้วนมีตั้งดอกดวงบุผามีตั้งผา
กาสาสะโบกฝืนปักกว้างเหยโยคานแต่งไว้แล้วหลายประการมีตกอันมาสร้างมีตั้งดอกสะลัดสะแห้งแก้ว
ดวงไสมีตั้งสุรานิสะเตียงซ้อนเกียกบจ้อนมะฉีวันมีตั้งจำปาจำปีมะลิราจันจ่อนกาปองเกียกพาสะบันงา
ดอกสอนหอมอ่อนอ้อยกะนามมีตั้งดอกเกดสนาจันมันตั้งถ้อยสะปะตะมาตั้งไว้เป็นถ้อยวอนมะโนจารสัด
หมากไว้เป็นขดมิตั่งกู่คำและหมากแลบสีเสียดสุกหอมพราพร้อมหากมีเครื่องงามมีตั้งข้าวต้มและข้าวนม
กินเครื่องสะปะกะกำกั้นมีตั้งตุกอันมีตั้งปลาข่าและปลาสาข่าจักบาเอาขวัญเจ้ามามาก่อนเตื่อะ ”

“ตองตะดิงสาไกโยอันว่า 32 ขวัญแห่งเจ้าจงจัดมาอยู่เฮียนหลังหลวงเก้าห้องดีข้าฮ้องขออุกต้อง
หัวใจ 32 ขวัญแห่งเจ้าจักมาเสวยพละนาคาดีปีตามารดาแห่งเจ้าหือเจ้าได้พาบเปี้ยงข้าสีกศัทรูอย่าได้มาใกล้
ตั้งพยาธิใช้โลกามาเตื่อะ ขวัญเหย อันว่าขวัญแห่งเจ้าไปอยู่หนแห่งห้องดีฟ้าเสี้ยงแผ่นพระพุทธานหน้าสะคิ
ย่าวาได้แสนสินโกศก็จักตั้งกาโยดแก้ววิบุรณ์ข้าขอขวัญแห่งเจ้าปิกป็อกกันมาก่อนเตื่อะขวัญเหย อันว่า 32
ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่อิมเตวบุตรอันรักษาไม้นะ โคธาเถื่อนถ่อง ผู้ข้า เฮียกฮ้องแล้วจุมมา 32 ขวัญแห่งเจ้า
อย่าไปอยู่อิมเตวคาสองจันฟ้าดังกลมขวัญเจ้าอย่าไปตกจิมอยู่ยังจันมหาพรหมตั้งเก้า 32 ขวัญแห่งเจ้าผู้ข้า

เสียงอื้อจุงมามากันขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังสวรรค์จัมกุ่มพันธักรุทนาดำได้ขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่ยังเมืองไอ
สวนอะสะริบตัวใดก็จุงรีบได้เร็วมาขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังเกาะลังกาติน้ำแม่มหาสมุทรทกคายาวานยานกว้าง
ก็จุงมาใสงเสพสร้างจันจมนาน ขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่ยังอะมะละโกยานตีพระสัพปัญญเจ้าบอจ้างบอเป็นตี
พระเจ้าสร้างศาสนาขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังตีบิเวหาตีอะระหัดตะบอมิพญาเฉลียวฉลาดตีแห่งคอนทราย
หนดับนั้นบ่เต่าจุมปูเหล่าขวัญเจ้าจะไปอยู่ปะเตดต่องหนแห่งห้องเมืองอุรุระคุตีพระสัพปัญญเจ้าบอไปเกิด
บอประเสริฐเต่าหอเฮือนเฮาและขวัญเจ้าอย่าไปอยู่หนีเข้าสะตะพันเจ็ดเล่มขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังเก้าหมากจุมปู
แดงเต็มตีนั้นบอใจเป็นเมืองคนขวัญเจ้าอย่าไปเตวหนอย่าไปจุมมะนาครีปันหน่วยน้อยขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จัม
ฝือค้อยดีดแห่งไพรฮ้อยกับหมูโยคีขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ขอบฟ้าเมืองฝิดีโงดงเสื่อห้วยขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ป่า
ตองกิ่นตองกล้วยตีป่าไม้หิมมะพานขวัญเจ้าอย่าไปหล้าเจิกงานสนุกยินดีกับหมูกิ่นนอนไฟกว้างปอว่า 32 ขวัญ
แห่งเจ้าจุงปักปอกคิ่นมาตั้ง 32 ขวัญแห่งเจ้าข้าจุงเสียงอื้อจุงมามากขวัญเฮย”

หากกล่าวจบ 1 บทแล้ว ใจยังนอนอยู่เหมือนเดิมสรุปว่าทิสันไม่มีอะไรหรืออาการเจ็บป่วยไม่ได้
เกิดจากทิสัน ๆ แต่ถ้าหากหมอกล่าวคำโหวารจบแล้ว ใจตั้งขึ้นเองสรุปว่าสาเหตุเจ็บป่วยเกิดจากทิสัน ๆ
สำหรับการเสี่ยงทายจะทำการเสี่ยงทายทั้ง 8 ทิศ

เมื่อทำนายหาทิศและเมื่อทราบทิศที่เป็นสาเหตุแล้ว หลังจากนั้นก็จะทำนายหาสาเหตุว่าอาการ
เจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของสิ่งใด เช่น นำไข่มวาลักษณะแนวนอนตรงจุดกลาง หากกล่าวคำโหวาร
แล้ว ใจไม่ลุกยังนอนเหมือนเดิมก็สรุปว่าไม่มีอะไร แต่ถ้าหากใจตั้งขึ้นตรงกลางทายว่าถูกผีป่าผีดงทำร้าย
หรือถูกทำร้ายจากสาเหตุอื่น ๆ ก็จะต้องแก้บนโดยการบนบานสารกล่าวดำตามสาเหตุนั้น

(3) องค์ประกอบ/เงื่อนไข/ปัจจัยที่จะต้องปฏิบัติคือ จะต้องจัดเตรียมเครื่องบูชาขวัญและเครื่องบูชา
ครูให้ครบถ้วน

1.5 การเรียกขวัญลงร่าง

(1) ประวัติความเป็นมาของการเรียกขวัญลงร่าง

สืบเนื่องจากบุคคลผู้มีอาการเจ็บป่วยได้ไปทำไร่ ทำสวน ไปขุดใส่ “กู” (วัดเก่าหรือสถานที่
ศักดิ์สิทธิ์) ทำให้ผีภัยผีเย็นผู้รักษาทำร้ายให้เกิดความไม่สบาย เป็นเปิดเป็นเหลือง ทำให้ไม่หิวข้าวหิวน้ำชুব
ผอมไปทุกวัน จะไข้ก็ไม่ไข้ รักษาไม่หาย เมื่อญาติมีความสงสัยอยากทราบสาเหตุของอาการเจ็บป่วยจึงอัน
เชิญหมอผู้ชำนาญในการประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญลงร่างมาประกอบพิธีกรรมดังกล่าว

(2) ขั้นตอนและวิธีการเรียกขวัญลงร่าง

เตรียมขวัญ 9 กาบ 3 ยอด พร้อมทั้งเครื่องบูชาต่าง ๆ (คล้ายคลึงกับเครื่องขวัญของวิธีการเรียกขวัญ) และขันตั้งครูให้จัดเตรียมเหมือนกับขันของพิธีกรรมเรียกขวัญ นำเสื้อผ้าของผู้ป่วยมาใส่ในขวัญ นำด้ายสายสิญจน์ 9 เส้น มาพันรอบขวัญ 9 รอบ สาเหตุที่พันด้าย 9 รอบ เพราะหากถูกผีเกาะ ผีลื้อ ผีกินเก่งทำร้าย จะทำให้ด้ายสายสิญจน์มีฤทธิ์แรง สามารถเอาชนะอำนาจของผีร้ายเหล่านั้นได้ แต่ถ้าหากพันไม่ถึง 9 รอบ จะทำให้ด้ายสายสิญจน์มีฤทธิ์น้อย ผู้อำนาจผีไม่ได้ ซึ่งจะต้องนำด้ายมาโยงบริเวณโดยรอบสถานที่ที่จะใช้ประกอบพิธีกรรมให้เป็นลักษณะสี่เหลี่ยม แล้วถักเป็นตาข่ายคล้ายกับการสืบทะตา แล้วนำปลายด้ายหย่อนลงมาตรงกลาง นำใบพลูมามัดติดไว้กับบริเวณโดยรอบที่จะประกอบพิธี ถัดจากนั้นให้ญาติพี่น้องของผู้ป่วยเข้ามารวมกันอยู่ในบริเวณวงด้ายสายสิญจน์ที่โยงไว้นั้น แล้วให้โยงด้ายสายสิญจน์ไปที่เสารั้วบ้าน โยงไปหาแม่ธรณีเจ้าที่โยงไปหาพ่อค้า แม่ค้า โดยให้ตั้งหมอนึ่งให้ข้าวเปล่าไว้ แล้วนำเสื้อผ้าผู้ป่วยไปใส่ในหมอนึ่งนั้น

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมจะเริ่มจากการกล่าวคำอธิษฐานต่อพ่อค้าแม่ค้า ดังนี้

“บัดนี้จะมาขอเจ้าเสื้อ เจ้าผ้าผู้นี้ ขวัญของเขาไปลงร่างกาคดีไหน ผีลื้อจับไว้ก็ดี ไปตกที่อื่นที่ไกล ปาแดงไพรที่ไหนก็ดี หรือไปถูกขุนน้ำ ขุนลม ก็ขอพ่อค้าแม่ค้าช่วยเสอะหามาให้ ส้อมมาเข้ามาหา ส้อมมาเข้ามาจำกับคนที่นี่”

หลังจากนั้นให้ผู้ที่จะเป็นร่างทรงขวัญเข้ามานอนข้าง ๆ ผู้ป่วย โดยให้อาบน้ำหน้าผากเช็ดกัน แล้วนำขวัญมาตั้งไว้ที่หน้าอกของผู้เป็นร่างทรงขวัญเป็นผู้ถือไว้ นำด้ายสายสิญจน์มาพันรอบขวัญ แล้วโยงมาพันรอบศีรษะผู้ป่วย 5-9 รอบ แล้วจึงทำพิธีเรียกขวัญลงร่าง โดยเริ่มจากการเรียกขวัญของผู้เป็นร่างทรง ขวัญออกจากร่างแล้วนำไปฝากไว้กับพ่อค้าแม่ค้า เทวดาอารักษ์เจ้าที่ แล้วจึงทำการเรียกขวัญผู้ป่วยมาลงร่างทรง ซึ่งจะมียบทสวดและคำไหวหรรดังนี้

“ดวงตะติงสากาโย สัมมาติยามิอะจะ ในวันนี้ก็เป็นวันดี ดิถีตั้งห้าลุ่มฟ้าว่าวันนี้แม่นันตะ ดิถียังจัดมาริลังก่อตั้งกายา จักเงินมานอหน่อเน้อริยาปะกะเรือนเกือสิบนิ้วกายนกยกลิบนิ้วกาวไหว้ หมูจุม่าเป็นหมอแต่เดิมตอนมีคุณแกร่งกล้าคือ หมอกลมมารปัญญาจะตนแกร่งกล้าปิ่นฟ้าด้านเขียวยามิดั่งหมอจ้างฮ้องขวัญจ้างสวดสื่อนกลางหน จ้างเอาขวัญคนอันมาลงจากเจ้าอะสันตะระกะมาตั้งเจ้าอ่อนม้อยเนื้อเมื่อคำผิวอย่างมาลาตะดกไว้หื้อป้อแม่สองเต่ามาเวทนาหาตุกคำเจ้าจึงไว้ยาหมอนึ่งไปเอามาแลกแต่แก้ตั้งหันแต่เมื่อโพธิญาณแรกแต่นั้นจึงเกิดขึ้นเป็นสารจึงมีในพะมานผาเบี่ยจึงมาตกแต่งตามขันตามกำเดิมมีบอละเจริญเจ้า

กุมมารตนแก่นกล้าปั่นฟาดานเยียวยาสองเต่าจูงพร้ารู้มอญอันจินอย่าเนนจำ หลิบย้ายเหาะเหินจูงเดินดงหน
ไกลต่างฮ้องจุมสนุกแควลื้อมวังปานจุมมานั่งลื้อมเสพสุรากันหยาดน้ำสุราปางซ้ายหื้อเจ้าก่อยตวยหากันเข้า
หย่อนน้ำสุราปางขวาหื้อเจ้าเคนกล้ากันเข้าหยอดคั้งหลังและปางข้างป้ายหน้าหื้อเจ้าได้กินอิ่มแล้วเตรียมมีแรง
มนุษย์ลุ่มฟ้าจูงเดียวแสวงหาลัดข้อเดียวจูงเดียวด้วยได้หื้อมีฤทธิ์เป็ดเปียงคังม้าจาเพิกได้หอรمانกินอิ่ม
แล้วหื้อเจ้าเดินสารตามปะติยานอาการเข้าให้แม่น 32 ขวัญ อันเจ็บอันไข้ไปตกอยู่เจียบเจียมอุโมงค์โจงผา
เจริญ เจ้าสุริยาไสสอดคั่นจินจันว่าจักวาล เงินจำเก่าหมู่จุมใจหาญจูงไต่ควยรอยหื้อถึงลอกหันกันปะบบแล้ว
จูงเอากันมาหื้อได้อยาเนนเนนจำ เนื่อนาของกินเมืองเฮาอยู่ได้ลุ่มฟ้าแม่นแต่งถ้าคาทุนเป็นแต่บุญหมอลวง
หมอเต่าไปเอามาให้ได้จากแหล่งไว้เป็นมงคลก่อนเตอะ ”

“ฟังลาฟังดั่งเกศาและหมวดเก้านี้นำจักผู้จากหาขังมุลยามเมื่อขวัญเจ้านี้ได้เกียคหนีไปเจ้ากาว่า
เจ้าไปใจโฮไจนา ปะงาสาเห่า สอมจินายบ่ตอบซัวบั้งแล้วหนีปากกลกว่าขวัญเจ้าไปหลงหล้าเล่นถ้ำถึก
ยานต่าน้ำแก่วังวรู้วเจ้าจักหนีจากเมืองคนไปอยู่ป่าซำจักห้ามขวัญเจ้าว่าบอควนไปฝนจกตกท่าใหญ่หัวปี
ฝนลมหนีมีท่าใหญ่กันบอสมคังกำซำก็หื้อขวัญเจ้าฟังฟ้าก็จกร้องให้สะอื้นอ้อคางเสียงม้วนอยู่ บ่อม้วนกิน
บ่อหล้าเจ้าก็จกแล่นเซซาไปแอบอิงอยู่ตามคันไม้เมื่อไข้เนื้อจุมเย็นคิงไฟจกฮิงก็หาบ่อได้เป็นตุ๊กไหมเหลือ
แรงมาเตอะสายดีแบ่งเฮยเจ้า ป่องมีใจม่อยกินมาผุงหมูผีเสื้อห้วยและผีเสื้อยมนก็จกไล่ตีผุงหมูแมยักจินีมัน
ก็จกไล่กันกอดเจ้าคนเดียวว่าเจ้าหนีบอรอดผียกกอดกวณคิข้าวจกขอแม่ธรณีกับผีคู่ก็แห่งซำกันต่านไปหันไป
ตัน รอดแล้วก็หื้อต่านรีบถอดถอนกินมารีบเตอะ ทรูเฮย ”

“สลิสวัสดิจินข้อดีนี้นำซำจากปาเอาขวัญน้อยหื้อรับมาเป็น เหตุเจ้าได้เกิดรวมสองปีตามารดาป่อแม่
สองเต่าหากได้แสวงหากล้วยฮ้อยมาเลี้ยงลูกยามเมื่อเจ้ายังหนุ่มยังน้อยเปื่อว่าป่อหื้อเจ้าได้ตุ๊กได้ยากด้วยอัน
แสวงกันปูปลาปิตคอนนาตั้งกว้างบ่อหื้อขวัญเจ้าไปเกิดข้างสลิกห้วยปูดอย บอหื้อขวัญเจ้าร้องไห้อยู้อย ๆ
กลางดงคอยป่าไม้เกมหมูผีเสื้อห้วยกับดั่งผีเย็นก็หื้อขวัญเจ้าได้เป็นเปื่อนยังผีเย็นเงินม้าและเสือป่าสัตว์ร้าย
ล่าเต็มดงไพรมีดั่งหมาในจิงจอกมันจั่งกวกตามากันมีดั่งหมีตัวดำนิลตัวใจหาญเกียดกล้ำมันจ้างหยาดหน้า
และขบคังมันจ้างขบแล้วเมื่อก่อนได้กะด้ามิดแก้วกับด้วยสารภีไฟยะมีหลงเถื่อนจิงเอากันเป็นเชื่อนเออน่อ
จากันก็อยู่แต่ใจ ๆ หมิจิงขึ้นคันไม้บอแบ่งรังนอนกันว่าเดอมาอ่อนช่อนมาจะค้อยสารภีเอาหมีลงคันไม้
ลอดตายมันก็ฮ้องว่าวาย ๆ เสาหนีบอเป็นสะหายกันได้หมีตัวกล้ำซำทรนงมาเตอะ 32 ขวัญจิตเฮยเจ้าป่อจุมมีใจ
หม่อมามา 32 ขวัญเจ้าอย่าไปเป็นเปื่อนยักยผีเย็นและผีเสือป่าสัตว์ร้ายล่าเต็มดงไพรเป็นหมู่ป่าวเปิดไม่อยู่สะ
สนไปดั่งบนกิงกานสัตว์เจื่อนนั้นก็ยังมีนางนิกี้ซำแขวนยังป่าวปิ่นกิงไปมาเซหากินอาหารอำพาถูกไม่มีบอ
ไรหากเหลือหลายมีดั่งหมาไฟและหมากชอมมีดั่งหมากร้อและหมากค้อแล่นมีดั่งหมากรกแทนและหมาก

เคื้อเกียง หาถูกไม้เลี้ยงอินทรีของกินเมืองคนมีเราก็ยังบอหื้อ 32 ขวัญเจ้าอย่าว่าจกไปตีนนั้นนาบอใจไกลเป็น ป่าไม้คงมีตั้งข้าง โตนนัวใหญ่หั้นแล้วไล่เลยแดงมาเตอะขวัญสายตีเป่งเฮี้ยเต้าป่องจุมมาก็ดีใจต่อพระปีตา มารดาเจ้าเลี้ยงยากยามเจ้ายังตระกูลกับพระแม่ก็บอหื้อลำบากสังสักอันยามเมื่ออย่างเดียวไปมาแม่เจ้ายังฝัน เยอะย่องตกดินย้อมก้อยเดียวเหตุนั้นกลัวเจ้าถูกน้อยแม่มอยลืมหิงยามตะลิกกลับตื่นแม่เจ้าก็ปิกพื้นดังหงายเหตุ นั้นกลัวขวัญเจ้าขาดใจตายมรณาเหตุกลัวใจเจ้าขาดเป็นผีจึงรักษาดีถูกไว้หื้อดีจึงมีอินทรีขึ้นใหญ่มีอายุข้อย หลายปีจึงมีโลกาสาตุกต้องจึงไปหาเข้ามาเรียกฮ้องเอาขวัญหาหมอมาสังกะหะยังพยาธิตามออกโอกาส กุมารปัญจะแต่จะติดปังก่อนหื้อเปี้ยธิหย่อนกับหาย กินยาใด ๆ ก็หื้อได้เป็นเจ็บเป็นไข้บ่อร้ายก้อยยังแคลน ขวัญเจ้าอย่าไปเด่นแดนต่างคล้าย หื้อปากันยักย่างย้ายคีนมาจากด้วยดีบักยังมีหลายภาษานานาต่างห้องกับอ เหมือนต้องดีบักจุ่มปุ้บหนึ่งนั้นจื่อว่าอุครครูก็บอปนดีสัแห่งมีหน้าสีแจ่งกับอเหมือนกันดีบักหนึ่งหน้า พระจันทร์มันกว้างดีบักหนึ่งหน้ามนดังเดือนเป็งบ่อปนดีเรงดีฟ่อ ชัดตาล่อหากันก็ไขหวักันตายไขกันไหวโล ว่าไว้ว่าบ่อควนไป 32 ขวัญแห่งเจ้าจุมมาตุ้มผ้าโกสสะไบบางขาวเล็บเลี่ยมมะแมบดงามขาวเจ้าอย่าไปอยู่ดง ลามปากกล้วยตัดดีข้างเวกัตตะลิตี้นั้นเป็นแคว้นเมืองฝือบอควรแหว่เข้าได้ 32 ขวัญจุมมาเหล่า 32 ขวัญเจ้าจุมมา 32 ขวัญเจ้าอย่าทักจกจวนกันไปสร้างการเรียนอยู่ฝั่งจันฟ้าอย่าว่าจักฝั่งคั้วหน้าสู่เนรบานรีบปากันมาเตอะขวัญ เฮย”

“อาจะสุอาจะโยยะมังกะลังจะยันตุวังก์สิริวิสุถังมะละโรโลกไสสัพสุนักกะดั่งสุมังกะลังสุปะพะยัง สุธลิตังสุชะโนสมุหุโตจะปุลุยิยังคังนี้ได้สลิอะมิริสะโจกจันตะโกลเตรียมคั้นคือพระสพเมใจชะระวายลี ะคินังอุทังละจาอุ้มังคุดโยโหตุเป็นวันอะฐิสะโจกเข้มกล้ำจุเสฐถิดังห้าช่องไสขาวนักขัตตะเลกปาวไสสง พระจันตียงต้องถูกรองบายสีวันนี้ดีหลีพระจันทร์พระจันแถมานได้ตัดพญาปัญญาก็ได้ในวันนี้ดีหลี พญา ลังกาได้นางสลิหนุ่มเน้ามาอึงอ้อยเป็นเมียเป่งก็ได้ในวันนี้ดีหลีก่อนเสราพญามังราเกิดเป็นคำก็ได้วันนี้ดีหลี วันนี้เป็นวันสลิวิสุทธิกวนเฮียกข้าวเอาขวัญว่าสันนี้แต่ดีหลีแต่เตอะ ”

“สลิวันนี่ก็เป็นวันดีเป็นวันสวันไสเป็นวันเป็กไคร้เสร็จกล้าเจียงค่านมีตั้งเครื่องอลังกาเสื่อผ้าอันใด บมีเขากี่หาดกแต่งดาไว้ถ้าพร้าพร้อมจูนมีตั้งข้าวต้มหน่วยกลมมีตั้งข้าวมนหน่วยน้อยหมากเมี่ยงปุย จักเงินจวนเอา 32 ขวัญแห่งเจ้าจุมคีนมาดั่งเก่าเหล่าเตอะ”

“สลิสวัตติยอียอกย่องทูลขวัญจุมปากันมาเตอะเจ้า มีตั้งน้ำอันสะกันทาน้ำเหล้ามีรสเล้าดีหอมฉวน หากบ่อจวนกินกันรสตอนปานน้ำดีบแต่เมืองอินทร์ ครวเครื่องพร้อมตุกอันเป็นของเฮียนจันตุกอัน อันจ้องดี นี้หนาเข้าปิดปอนมีตั้งข้าวสุกข้าวสารน้ำตาลหวานจะจ้อน มีตั้งน้ำมันจวนกันแต่งไว้หื้อมีแวนหวีสีชม

ดอกไม้สะเองแก้วชงคานเครื่องโภชนาอาหารก็มีหลายประการ มีตั้งนมและกล้วยอ้อยของกินหล้าแต่งคำสุก
หมาก ห้อมากินตั้งปลาสดากตัวเต่าไม้พายเสียบ ห้อมากินตั้งปลาเกลือเขาแบ่งไว้ฉันใหญ่เขาก็เอามาใส่ขันไว้หื้อ
เจ้าได้เสวยทุกคำเข้าแจ้งหงาย ข้าขออันเงิน 32 ขวัญตั้งหลายจุมมามาก่อนเตื่อะ ”

“อาจะโศอาจจะโยโลกะโศกเศร้าพยาธิร้ายกาจไกรกาบัดนี้ข้าจักป้อนขวัญเจ้ามีตั้งขวัญหนูและขวัญ
ตาขวัญโลมาภาสาเส้นเกลี้ยงตะโถมังสังตุละจันมีตั้งขวัญลูกก้อมปอน ขวัญจันเลือดหมากแก้วหัวใจขวัญ
คงในดับปอดและปอดใส่พรั่งพร้อมคันขวัญเจ้ามาพร้อมแล้วยอมเป็นคนดิขวัญสัตว์และขวัญคนหนีสะสน
ไปล่าป่าบอใจขวัญข้าก็บอเอามาหื้อเจ้านายหื้ออยู่กันตนเตรียมเงาคุ่มเผ่าเคียงเต้ายืนยาวเมื่อจักหลับเมื่อคืนขอ
มินดาจันหน้า หื้อกุมเก้าผู้อยู่ดิขอหื้อขวัญเจ้าดิถิมากินข้าวเหล่านี้แต่เตื่อะ ”

“ดวงตะดิงสาภาโยอันว่า 32 ขวัญแห่งเจ้ามาพร้อมแล้วจุมจกมากินยังพริกข่ากับได้กินข้าวกับกล้วย
อันผู้ข้าตกแต่งดาไว้ตอนมีพราพร้อมมีตั้งเครื่องย่องของประดับมีตั้งข้าวตอกดอกไม้เทียนงามมีตั้งจำยามและ
ไก่อ้อมกู่เกลี้ยงมีตั้งหมากเมี่ยงปุมามีตั้งบุพางามจันจ้อยมีตั้งกล้วยอ้อยมากนานอันผู้ข้าตกแต่งดาไว้ตอนมีพรั่ง
พร้อมบอระม้วนปริจันตุ 32 ขวัญเจ้าจุมมาเสวยสะมะสะหังจันและปลาภาเยนะธิโตะดั่ง ตั้งอยู่ในกาในตัว
แห่งข้าตูกคำเข้าวันยามแต่เตื่อะ”

“สลิสวัสดิมังกระแก้วแกนไทจันจุมเจยหะตะละบาดุสลิบนิ้วลมเรียงงามก่อกวन्हื้อเจ้าอวายน้าล่อ
มาตาเอายังโภชนาอาหารใส่ไว้เหนือขันค่าน้ำไว้เหนือหัตถบาทเพื่อปอขวัญเจ้ากาออกไปไหนหื้อมาอยู่สุขใจ
จุมเนื้อมิตั้งขวัญวิฬ้าเสื้อเจ้าจุมมาเป็นตัวจุมมาเป็นมงคลแก่เจ้ามาอยู่สุขเคียงเต้าที่คาก่อนเตื่อะ ”

“สาระธาสลิใจดยเขตกว้างของตั้งหลายผูน้นอันปีตามารดาหากตกแต่งไว้ถ้าจักยกจากแห่งห้อง
ขันคามาตาไว้เหนือขันหะหัตถบาทตั้งกุ่มมีตั้งจะนะนมข้าวต้มพรั่งพร้อมจัน ๆ มีตั้งไก่อ้อมกุ่มนงามจะ
จอนบอหยอดยอนใส่ไว้เหนือขันจิกบิคป็นใส่หัตถมือเจ้าตั้งกุ่มกันแล้วจุมมีอายุมันยืนยาว ร้อยชาวขอบขอบ
ข้าวแต่ดีหลีแต่เตื่อะ”

“อาจะในวันนี้ก็เป็นวันดีสลิวันมากบัดนี้ผู้ข้าจักบิคข้าวใส่มือเบื่องขาจักบิคปลาใส่มือเบื่องซ้าย
เรียกว่า 32 ขวัญเจ้าจุมมาเสวยไก่อ้อมกุ่มงามดิห้อมากินไก่อ้อมกุ่มตัวเผ่าไก่อ้อมกุ่มเจ้าเล้ามันเมืองดิมันจักจันเมื่อจักเคียง
ลอดเมื่อนาคบาดาลลอดเมืองไอสวนกันว่าขวัญเจ้ามากินไก่อ้อมกุ่มนี้แล้วห้อมากินไก่อ้อมกุ่มตัวหารห้อมากินตั้งไก่อ้อม
นี้แล้วห้อมากินไก่อ้อมกุ่มตัวหารห้อมากินตั้งไก่อ้อมกุ่มตัวใหญ่ห้อมากินไก่อ้อมกุ่มตัวปีห้อมากินตั้งปฐพีแล้วอม
เมี่ยงกันว่า 32 ขวัญหัวเจ้ามาสุดเสี้ยงมากินของหนีเสี้ยงพราพร้อมข้านอนอบน้อมยืนย่อถวยข้าขอตนตัว

แห่งข้าอยู่สุขสบายขอขวัญเจ้าดังหลายจงปกป้องรักษาคบแห่งข้าให้อายุยืน ได้ร้อยชาวขอบข้าวแต่ดีหลี
เคื้อะ”

เมื่อเรียกขวัญของผู้ป่วยได้ลงร่างแล้วจะทำให้ร่างทรงขวัญมีอาการสั่น แต่ขวัญจะเข้าร่างหรือไม่นั้น
จะต้องสังเกตจากท่วงทิวที่ร่างทรงขวัญถืออยู่ หากขวัญเป็นขวัญผู้ป่วยเข้าแล้วจะทำให้ท่วงทิวที่ร่างทรง
แต่หากขวัญไม่เข้าร่างก็จะสั่นอยู่อย่างนั้น เรียกว่า ขวัญมาจ้ม หากขวัญเข้าร่างแล้วจะต้องเรียกชื่อผู้ป่วย
เท่านั้น จึงจะทำให้ร่างทรงขวัญนั้นตอบ เมื่อทราบแน่ชัดแล้วว่าเป็นขวัญของผู้ป่วยเข้ามาอยู่ในร่างทรงขวัญ
จึงทำการซักถามหาสาเหตุของการเจ็บป่วย ซึ่งร่างทรงขวัญผู้ป่วยก็จะบอกถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยที่
เป็นอยู่

นอกจากนี้การเรียกขวัญลงร่างจะทยอยได้ถึงอายุขัยของผู้ป่วย หากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่มีโอกา
สหายก็จะแนะแนวทางในการแก้ไข แต่หากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ไม่มีโอกาสหายหรือหมดอายุขัย ร่างทรง
ขวัญก็จะบอกให้ทราบ (ร่างทรงขวัญนั้นจะเป็นใครก็ได้ไม่เจาะจงตัวบุคคล) แต่ถ้าหากกล่าวคำไหวหารไป
แล้ว 2-3 รอบ ขวัญผู้ป่วยไม่ยอมลงร่าง ก็จะเปลี่ยนร่างทรงขวัญ จนกว่าจะได้ร่างทรงที่ขวัญยอมเข้าร่าง ทั้งนี้
สาเหตุที่ขวัญไม่ยอมเข้าร่าง เพราะร่างทรงคนนั้นมีจิตใจไม่สะอาดหรือไม่เต็มใจที่จะเป็นร่างทรง แต่ถ้ามี
ความตั้งใจหรือเต็มใจก็จะทำให้ขวัญเข้าร่างง่าย การตรวจสอบเพื่อจะให้ทราบแน่ชัดว่าเป็นขวัญของผู้ป่วย
จะกระทำได้โดยการนำเสื้อผ้าของผู้ป่วยมาให้ผู้ป่วยเลือกหรือให้ญาติพี่น้องของผู้ป่วยได้เข้ามาซักถามว่า
เป็นญาติของผู้ป่วยจริงหรือไม่ หากเป็นขวัญของผู้ป่วยก็จะรู้จักเสื้อผ้าของตนเอง และจะรู้จักญาติพี่น้องที่
ซักถามนั้น

การประกอบพิธีกรรมการเรียกขวัญลงร่างจะกระทำได้ที่ต่อเมื่อญาติของผู้ป่วยเป็นผู้เรียกร้องและ
อันเชิญหมอผู้เชี่ยวชาญไปประกอบพิธีกรรมเอง โดยที่หมอผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญลงร่าง จะ
ไม่ให้คำแนะนำแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม

ภายหลังจากมีการสอบถามกับขวัญของผู้ป่วยเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะทำการเรียกขวัญของ
ผู้ป่วยกลับคืนสู่ร่างเดิม แล้วเรียกขวัญของร่างทรงขวัญที่ได้นำไปฝากกับปู่ย่าด่า ให้กลับมาอยู่กับร่างเดิม
หลังจากนั้นจึงทำการสู่ขวัญมัดมือ รดน้ำมันต์ หรือรดน้ำเจ็ดบ่อ เมื่อเสร็จสิ้นทุกกระบวนการแล้วหมอผู้
ประกอบพิธีกรรมก็ทำการปลดขันตั้ง ถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมเรียกขวัญลงร่าง

(4) องค์ประกอบ/เงื่อนไข/ปัจจัยที่จะต้องปฏิบัติคือ จะต้องจัดเตรียมเครื่องบูชาขวัญและเครื่องบูชา
ครูให้ครบถ้วน

หมายเหตุ การกำหนดชั้นตั้งครุของหมอสำราญ มาฟู หากเป็นพิธีกรรมเรียกขวัญลงร่างจะต้องใส่ชั้นตั้ง 309 บาท ส่วนการเรียกขวัญปักเทียน 15 บาท ส่วนกำหนดชั้นตั้งของหมอสนม เรียบร้อย จะใส่ชั้นตั้ง 36 บาท ในทุก ๆ พิธีกรรม สำหรับบทสวดหรือคำไหวหในการเรียกขวัญลงร่างในแต่ละขั้นตอนจะมีความแตกต่างกัน

1. การช้อน (ช้อน) ขวัญ

การช้อนขวัญจะทำเมื่อบุคคลหนึ่งได้สะดุ้งตกใจกับเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งจนก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วย หรือบุคคลผู้นั้นได้ไปประสบอุบัติเหตุ ตกต้นไม้จนทำให้ได้รับบาดเจ็บสาหัส จึงต้องทำการช้อนขวัญเพื่อที่จะให้ขวัญได้อยู่กับเนื้อกับตัว

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการช้อนขวัญจะประกอบด้วย ค้ายสายสิญจน์ ข้าว 1 ปั้น กล้วย 1 ลูก หมากก้อม พลุใบ ทำ “กวก” แล้วนำเครื่องเช่นเหล่านี้ใส่ใน “กวก” แล้วนำไปใส่ไว้ใน “ชะะ” หรือ “เหิง” ที่นำไปช้อนตรงจุดที่คิดว่าขวัญตก แล้วกล่าวคำไหวหเพื่อบอกกล่าวต่อแม่ธรณีเจ้าที่ ดังนี้

“บัดนี้ผู้ข้าพเจ้าได้นำหมากกำปูใบมาเพื่อบอกว่า นายคำนายแดง ได้มาตกตัวตรงบริเวณนี้ทำให้ได้ตกใจข้าขวัญได้ตกหายอยู่ที่นี้ก็ดี บาดเจ็บนี้ก็ขอหมากกำปูใบมาพีแม่ธรณีเจ้าดีหรือผีตายช้า ตายโหงก็ดีได้กำข้าวกำขวัญของ นายคำนายแดงไว้ขอบอกขอกกล่าวขอปล่อยขวัญให้ไปอยู่กับตนกับตัวกับหัวกับเก้าของนายคำนายแดงจิมเตอะ”

แล้วจึง “ชะะ” หรือ “เหิง” ช้อนเอาขวัญ หากได้เศษไม้เศษหญ้าติดมาก็นำเอาลงนั้นมามัดข้อมือของผู้ป่วย

การช้อนขวัญสามารถทำได้ทั้งหญิงและชายไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด ทั้งนี้การช้อนขวัญจะต้องจัดเครื่องเช่นให้ครบและจะกล่าวคำไหวหในการช้อนขวัญต่อเจ้าที่แม่ธรณีหรือผีสงที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

2. การสู่ขวัญ

ไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาหรือเรื่องเล่าต่าง ๆ ของ

พิธีกรรมสู่ขวัญที่ชัดเจน แต่ตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า ในร่างกายของคนเราประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่ก่อตัวกันขึ้นมาเป็นรูปร่างที่ประกอบด้วยอาการ 32 เป็นอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและเชื่อว่าจะมี “ขวัญ” หรือจิตเข้ามาเป็นส่วนคอยควบคุมการดำรงอยู่ของร่างกาย เช่น ขวัญแข็ง, ขวัญชา, ขวัญ

ตา, ขวัญหู, ขวัญใจ, ขวัญคอ ซึ่งขวัญของส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กันทั้งร่างกายและจิตหรือขวัญ ซึ่งหากส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับความกระทบกระเทือนก็จะส่งให้อีกส่วนได้รับผลกระทบไปพร้อม ๆ กัน อาทิเช่น เมื่อร่างกายได้รับความกระทบกระเทือนบาดเจ็บขึ้นมา ก็ย่อมส่งผลให้จิตใจได้รับผลดังกล่าวตามกัน ดังนั้นเมื่อร่างกายและจิตใจได้รับความกระทบกระเทือนก็ย่อมจะมีแนวทางในการแก้ไขหรือการเสริมสร้างให้ทั้งสองส่วนกลับคืนสู่สภาพปกติ ซึ่งการรักษาทางกายนั้นจะมุ่งเน้นการรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและกระบวนการรักษาอื่นที่เน้นวิธีการรักษาแต่เพียงภายนอก แต่ในส่วนทางด้านจิตใจนอกจากการให้กำลังใจแล้วในกระบวนการ “เรียกขวัญ / สู่วขวัญ” ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่หมอเมืองได้มีการหยิบยืมมาใช้ในการรักษาเพื่อการเสริมสร้างสภาพทางจิตใจให้คืนสู่สภาพปกติ ดังนั้น ประวัติความเป็นมาของการเรียกขวัญและการสู่วขวัญตามความคิดเห็นของหมอเมืองเชื่อว่า การเรียกขวัญ การสู่วขวัญมีประวัติความเป็นมาสืบเนื่องมาจากสาเหตุการเจ็บป่วยของคนเรา โดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับจิตใจซึ่งจำเป็นต้องหาแนวทางในการเยียวยารักษา ซึ่งกระบวนการเรียกขวัญ / สู่วขวัญ ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ได้มีการถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

ตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า ขวัญจะมาอยู่กับเนื้อกับตัวของเรา ซึ่งหากทุกวันนี้ถ้าคนเราไม่มีขวัญก็จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ดังนั้น เมื่อมีอาการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับจิตใจเกี่ยวกับขวัญจึงต้องทำการสู่วขวัญ เพื่อช่วยให้อาการเหล่านั้นหาย ถือได้ว่าการสู่วขวัญก็คล้ายกับเป็นการชะโลมจิตใจ หรือปลอบใจทำให้จิตใจดีขึ้น ดังได้กล่าวไว้ว่าคนเรามี 32 ขวัญ เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยตามความเชื่อของหมอเมืองเชื่อว่า อาการเหล่านั้นมักจะเกิดจากขวัญใดขวัญหนึ่งหายไป ไม่อยู่กับเนื้อกับตัวก่อให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ เช่น เกิดจากการตกใจ เกิดจากการประสบอุบัติเหตุจนทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ซึ่งอาการเจ็บป่วยเหล่านี้ถือเป็นอาการเจ็บป่วยที่ทราบสาเหตุที่ชัดเจนจึงทำการสู่วขวัญได้โดยไม่ต้องทำพิธีการที่เรียกว่า “บนขวัญ” แต่พิธีการบนขวัญจะกระทำเมื่อไม่ทราบสาเหตุ เมื่อเราไม่ทราบว่าอาการเหล่านั้นเกิดจากขวัญหายหรือไม่ จึงได้มีการบนขวัญ โดยกล่าวคำไหวหรือคำอ่อนวอนให้อาการเจ็บป่วยหายภายใน 3 วัน 7 วัน ซึ่งขั้นตอนการบนขวัญจะบนกับตัวผู้ป่วยเอง ดังนั้นแสดงว่าพิธีการสู่วขวัญนี้เกิดขึ้นมาเนื่องจากคนเรามีขวัญ เมื่อขวัญหายไปถึงเกิดอาการเจ็บป่วย จึงต้องมีการสู่วขวัญหรือเรียกขวัญ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อตัวเราเองไปพบเจอกับสิ่งที่ทำให้ตกใจก็มักจะอุทานว่า “ขวัญมา ขวัญมา” ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการสู่วขวัญก็เพื่อให้เกิดความสบายทั้งกายและใจรวมทั้งอาการเจ็บป่วยเป็นอยู่ให้หายเป็นปกติ

สาเหตุของการสู่วขวัญเกิดจากการเจ็บป่วย ขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัวจนทำให้เกิดอาการเบื่ออาหาร เสาร์ซึม นอนไม่หลับ มีอาการ 3 วันดี 4 วันไข้ ผู้ประสบอุบัติเหตุ เช่น ตกต้นไม้ ตกรถ จนทำให้ขวัญหรืออก

จากตัว นอกจากนี้ ในปัจจุบันการสู่ขวัญยังนิยมกระทำในงานมงคลต่าง ๆ เช่น แต่งงาน รับตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน และงานอื่น ๆ

2.1 ขั้นตอนและวิธีการสู่ขวัญ

เมื่อทราบสาเหตุของอาการเจ็บป่วยแล้ว หมอสู่ขวัญจะแจ้งให้ญาติได้เตรียมบายสีหรือชฎาขวัญ

3 ยอด มี 6 กาบ ในชฎาขวัญ 3 ยอด ประกอบด้วย ดอกไม้ ของหอม อุปกรณ์ในการแก้บนประกอบด้วย ไก่ต้ม 1 ใบ 1 เหล้า 1 แก้ว กล้วย 1 ลูก ข้าวสุก ข้าวต้ม ขนมน ข้าวปลาอาหาร เมี่ยง บุหรี่ ของส้ม ของหวาน เหล้า ยาปลาปิ้ง หมาก เทียน 3 เล่ม ไม้ตรงยอด ด้ายสายสิญจน์ 5, 7, 9 เส้น เสื้อผ้าของผู้ป่วย น้ำส้มป่อย 1 แก้ว สำหรับการส่งเคราะห์ ปัดเคราะห์ ปัดภัย

สำหรับขั้นครูจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ขั้น 8 และขั้น 16 ดังนี้ สวยมหาก 8 สวยพลู 8 สวยดอก สวยเทียน 8 หมาก 8 ขด ผ้าขาว ผ้าแดง เทียนคู่บาท เทียนคู่เฟื้อง เบี้ยพันสาม หมากพันสาม ซึ่งเครื่องในขั้นครูต่าง ๆ เหล่านี้ ญาติผู้ป่วยจะเป็นผู้จัดเตรียม รวมแล้วเรียกว่า ขั้น 16 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 36 บาท

ส่วนขั้น 4 จะประกอบด้วย สวยมหาก 4 สวยพลู 4 หมาก 4 ขด หมากหัว พลุมัด และอื่น ๆ คล้ายคลึงกับขั้น 16 แต่จะลดจำนวนให้เหลือเพียง 4 อย่าง ซึ่งทั้งหมดรวมเรียกว่าขั้น 8 ซึ่งจะต้องใส่วัตถุ (เงิน) 15 บาท เมื่อเตรียมของเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญโดยการกล่าวคำไหว้หรือบทสวด โดยหมอสำราญ มาฟูดังนี้

“สดีสวัสดิ์ วันนี้ก็เป็นวันดีใจใจกว้างเป็นวันพระเวศสันตราขเข้าเมือง พระบุญเรืองผ่านแผ้ว พระเจ้าแก้วทั้งสามประการ เป็นลูกชิกสมปานต้นวิเศษจ้างล้มล้างเอาขวัญคน หื้อได้มาอยู่กับต้นตัวอย่างเก่า คนในโศกเศร้า โศกาหื้อขวัญเข้ามาพรั่งพร้อม กันว่าขวัญแห่งเจ้ามาแล้วทั้งสามสิบสองขวัญเจ้าแก้วแม่บุญมี บัดนี้เนาตางญาติกวางษ์ศาปีนวังเขากัดตกแต่งดาไว้พร้อมมากนานา มีตั้งจิ้นและปลา มีตั้งพาราดอกไม้ มีตั้งไก่ต้มปูลายตัวเจ้าเล้ามันจ้างขันเมื่อเจ้าเมื่อขวยจักเอามาถวายหื้อขวัญแห่งเจ้าได้กินได้บริโภค ขวัญแห่งเจ้าจักหายโศกเศร้าโศกา หื้อได้อยู่กับแข่งขานหุต้าแห่งเจ้าจุกั่นจุก้าน บัดนี้หน่าข้าก็จักป้อนข้าวหื้อขวัญเจ้าได้กินได้บริโภคอาหารต่าง ๆ นานา อัญเชิญขวัญเจ้าเป็นขวัญเกศาหื้อได้มากินข้าวกับไก่ต้มคั่วนี้หน่าเป็นไก่สุเทพเบื่องบนคือพระอินทร์ต้นมีบุญแก่กล้า ได้หื้อเข้ามาบิณฑป้อนหื้อขวัญเจ้าได้กินอิมปลิ หื้อขวัญหูขวัญตา และขวัญปากได้ขวัญดังได้มากินไข่ต้มแก่นนี้วิเศษ ขวัญแห่งเจ้าได้กินแล้วจักมีบำมีแสง ถัดนั้นมาข้าของเชิญขวัญแข่งขวัญขาขวัญสอกขวัญสายถือจูงมากินลูกส้มของหวาน ขวัญแห่งเจ้าได้กินแล้วจักจิ้นเนื้อเย็นใจ ถัดนั้นมาข้าขอเชิญขวัญเข้าขวัญมือนี้ว ไค้นี้วจิ้นนี้วกลางนี้วนางนี้วก็อยมากินข้าวต้มข้าวหนมใส่น้ำอ้อยหวานจิ้น

จ้อยราตี ข้าขออัญเชิญขวัญแห่งเจ้าทั้งหลายได้มากินดังปลาสะเค็ดตัวเต้าแผ่นฟาก ปลาสะลากตัวเท่าไม้พาย
เฮีย มีดงแวนหวีใส่พร้อม ข้าขอนบन्नอมย่นขอลวยหื้อขวัญเจ้าได้กินได้บริโภค กันว่าขวัญแห่งเจ้าได้กินข้าว
อิ่มแล้ว ข้าขอขวัญเจ้าได้จุมกิ่นน้ำบ่อแล้วโสติเป็นน้ำดีพิเศษ เป็นน้ำตกตาจากเมืองบน ได้อาหื้อหน
มนุษย์เมืองคนได้กินได้ใจ กันว่าเจ็บกิ่นก็ได้คนไข้กิ่นก็มีเฮง กิ่นแล้วจักหายพยาธิหื้อหายอุบาททั้งหลายแต่
ดีหลีเตอะ”

จบคำสู่ขวัญและคำป้อนข้าวขวัญผู้ป่วย จากนั้นทำการมัดข้อมือให้ผู้ป่วยโดยจะเริ่มจากข้อมือข้าง
ซ้ายก่อน ซึ่งจะมีคำโวรหารในการผูกมัดข้อมือดังนี้

“อะจะใจโส อะจะโย อะจะมั่งคะโร อะจะโนวันนี่ก็เป็นวันดี ข้าจักมาผูกมือเบื้องซ้ายหื้อขวัญเจ้ามา
อยู่กับต้นตัว อยู่กับหัวกับเหล้า หื้อมาอยู่กับเจ้ากับจอม ยามเมื่อขวัญแห่งเจ้าพลัดพรากจากต้นตัวไปหลายปี
หลายเดือนหลายวันครบเข้าดงวันนียามนี้หื้อขวัญแห่งเจ้าเข้าอยู่กับคาบคงต้นตัวแห่งเจ้า ข้าจักเอาเส้นด้ายเก้า
เส้นจักมาผูกมัดข้อมือเบื้องซ้ายหื้อมันยาวปอสันปอประมาณ ฝ้ายเส้นนี้หนาเป็นเจือกเหล็กนาคกระบวนขาด
แห่งพญานาคชื่อวิรุฒปักกะ ต้นวิเศษอยู่เมืองเทศบาดาลลุ่มใต้พื้นน้ำ จักมามัดมือคนก็หายพยาธิจักมามัดจาง
พายก็อยู่ จักมามัดจวงควายอ้ายล่ายลู้ก็หนจักผูกมือคนพยาธิก็จักลุดนังได้ สัพพะว่าเคราะห์ไว้ก็หายเคนแต่
ดีหลีเตอะ”

หลังจากจบคำมัดมือข้างซ้ายก็จะต่อด้วยการผูกมัดข้อมือข้างขวา ซึ่งจะมีคำโวรหารดังนี้

“สะลีสวัสดิ์ อุดมะโจก สะโหลกสาขา บัดนี้หนาข้าจะผูกมือเบื้องขวาแห่งเจ้า ข้าจะเฮียกฮ้องขวัญ
แห่งเจ้าแล้วมา หื้อมาอยู่ดีคาเตียงเต้า หื้ออายุแห่งเจ้าได้ร้อยชาวขบเข้ามาข้าจะผูกมัดมือเบื้องขวาหื้อ
ขวัญเจ้าอยู่สิบปีบ้อไปไหน ขวับบ้อหื้อพรากจากต้น จักผูกด้วยด้ายมงคลอันวิเศษ ฝ้ายขาวเดดบริสุทธิ์จักมา
ผูกมัดข้อมือเบื้องขวาแห่งเจ้าก็มันยาวปอสันปอประมาณ จักผูกจางปายสานก็อยู่ จักผูกจวงควายล่ายลู้ก็หน จัก
ผูกมือคนก็หายพยาธิ ฝ้ายเส้นนี้หนาเป็นเจือกเหล็กแห่งพญานาคชื่อว่าวิรุฒปักกะ ต้นวิเศษอยู่เมืองเทศบาดาล
ลุ่มใต้พื้นน้ำ ข้าจักเอามามัดขวัญเจ้าไว้หื้ออายุได้ร้อยชาวขบเข้าแต่ดีหลีเตอะ ”

เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการของการผูกข้อมือแก่ผู้ป่วย ถือว่าเสร็จสิ้นกระบวนการของการสู่ขวัญ
นอกจากนี้ขณะที่หมอจะประกอบพิธีสู่ขวัญตามความเชื่อของหมอบางรายจะทำการปิดเคราะห์ให้ผู้ป่วย
ก่อนประกอบพิธีและหมอบางคนจะทำการปิดเคราะห์ก่อนทำการป้อนข้าวขวัญหรือช่วงกลางบทสวด เมื่อ
เสร็จแล้วก็ทำการผูกข้อมือผู้ป่วย เมื่อเสร็จแล้วหมอก็ให้พรแก่ผู้ป่วย

ในขั้นตอนการป้อนข้าวป้อนน้ำ ป้อนเหล้าจะกระทำในช่วงของการทำพิธีหรือระหว่างที่มีการกล่าวคำโหวารหรือคำสู่ขวัญ โดยจะป้อนเป็นคำ ๆ ใส่ในฝ่ามือของผู้ป่วยหรือใน “กวกข้าว” ที่เตรียมไว้ป้อนจนกว่าจะหมดข้าว 1 ปั้น

หลังจากเสร็จพิธีทั้งหมดก็จะนำชญาขวัญ เสื้อผ้าของผู้ป่วยขวัญวางไว้ตรงเหนือที่นอนของผู้ป่วยหรือบนหัว 3 วัน 7 วัน แล้วนำข้าวที่ป้อนขวัญที่อยู่ในฝ่ามือหรืออยู่ใน “กวก” ให้นำไปฝากกับปู่ย่าดำ (เตาไฟหม้อนึ่งไหข้าว) โดยให้กล่าวว่า

“บัดนี้ข้าพเจ้าจะได้เอาข้าวขวัญที่มาอยู่กับเจ้าของเหล่านี้นำฝากกับปู่ย่าดำ ให้ได้ปกป้องรักษาและขอให้หายจากการเจ็บป่วย ส่วนของเศษของเหลือเหล่านี้นะจะขอนำไปกินเสีย ”

2.2 องค์ประกอบ/เงื่อนไข/ปัจจัยที่จะต้องปฏิบัติ

ข้อสำคัญในการสู่ขวัญที่หมอผู้สู่ขวัญและสิ่งทีญาติผู้ป่วยควรปฏิบัติมีดังนี้คือ หากเป็นตัวหมอ

ผู้ประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญจะต้องกล่าวคำโหวารหรือคำสู่ขวัญจนครบทุก ๆ ขั้นตอน และจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการสู่ขวัญตามลำดับขั้นตอน ห้ามข้ามหรือละเว้นบทใดบทหนึ่งในคำโหวารทั้งหมด ส่วนฝ่ายผู้ป่วยจะต้องจัดเตรียมเครื่องในชญาขวัญให้ครบและให้พร้อมทั้งขันครูเองก็ต้องไม่ให้บกพร่องสิ่งใดเพราะเชื่อว่าจะส่งผลต่อการรักษาของผู้ป่วย นอกจากนี้ตัวหมอเองสิ่งที่ไม่ควรละเลยคือ การระลึกถึงคุณของครูอาจารย์ ซึ่งหมอเมืองส่วนใหญ่จะมีครูและมักจะมีคำกล่าวถึงครูบาอาจารย์เพื่อแสดงการระลึกถึงครูบาอาจารย์เช่นคำกล่าวระลึกถึงครูบาอาจารย์ของหมอสมม มีคำกล่าวดังนี้

“ถึงครูบาอาจารย์เสมอครูบาอาจารย์เจ้า ครูเก่า ครูตาย ครูปลาย ครูยัง ครูสั่ง ครูสอน ครูนอน ครูนั่ง ครูที่ข้าได้สืบได้ร่ำได้เรียนมา บัดนี้ผู้ข้าทั้งหลายได้ตกแต่งและน้อมนำมาซึ่งวัตถุบุพผาราชาดวง ข้าวตอก ดอกไม้ ลำเตียน สวยดอก สวยเตียน 8 สวย สวยหมาก สวยปู้ 8 สวย หมาก 8 ขด 8 ก้อม ผ้าขาว ผ้าแดง กู๋บาท กู๋เพี้ย เบี้ยพันสาม หมากพันสาม วัตถุ 36 บาท บัดนี้จะมาสู่ข้าวเอาขวัญ นายดำ นายแดง ไปถ้ำขำกาอยู่ป่า ไม่ดงหนาป่าคองใหญ่ ไปตกที่ต่ำได้ย่ำที่สูง” เป็นต้น

ดังนั้นสิ่งที่สำคัญ คือ การเตรียมชญาขวัญพร้อมเครื่อง ซึ่งในการเตรียมขันครูและการประกอบพิธีสู่ขวัญของหมอจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนอย่าให้ผิดพลาดทั้งการเตรียมและการประกอบพิธี

หมายเหตุ ข้อแตกต่างระหว่างการเรียกขวัญและการสู่ขวัญคือ คำโหวารหรือบทสวด และการเรียกขวัญจะมีการเสี่ยงทายโดยวิธีการหยิบข้าว/ ปักเทียน/ ตั้งไข่/ ร้างทรง ขวัญซึ่งจะเป็นตัวบ่งบอกสาเหตุของ

การเจ็บป่วยและบ่งบอกว่าขั้วมาอยู่กับตัวของผู้ป่วยแล้วหรือยัง ส่วนการดูขั้วจะเป็นกระบวนการเลี้ยง
ข้าวขั้วหรือเป็นการปลอบขั้วเมื่อได้กับกินเข้าสู่ตนตัวของผู้ป่วยครบทั้ง 32 ขั้ว ให้อยู่กับตนตัวของ
ผู้ป่วยตลอดไป ซึ่งทั้งสองพิธีกรรมจะต้องทำควบคู่กัน หากมีการเรียกขั้วก็จะต้องมีการประกอบพิธีกรรม
ดูขั้วทุกครั้ง

แหล่งที่มา

ยิ่งยง เทาประเสริฐ. 2547. ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนาสาขาหมอพิธีกรรมบำบัด. เชียงราย : วิทยาลัย

การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. หน้า 76 – 100.